

- 13, 4 *maršálky* — druh růží čajovek (tzv. Maréchal Niel).
- 14, 24 *řekl s Nerudou* — citát refrénu Nerudovy básně Vším jsem byl rád!, zařazené od 2. vydání (1873) do Knih veršů.
- 14, 29 *Gauguinem na Tahiti* — veden svým dávným snem o dalekých šťastných ostrovech a z touhy po svobodě, úniku z peněžní civilizace a po nových impulsech pro svou tvorbu odjel Gauguin z Francie na tichomořský ostrov Tahiti. Poprvé 4. 4. 1891, na Tahiti přibyl 8. 6. tr. a žil v místě Mataiea, vzdáleném 40 km od hlavního města Papeete; do Francie se vrátil 4. 8. 1893. Tyto dva roky jsou obecně považovány za nejšťastnější osobní i tvůrčí období jeho života. Podruhé odjel na Tahiti v červenci 1895; v srpnu 1901 odtud odjel na ostrov Hivaoa (v souostroví Markézy), kde žil v městečku Atuona až do své smrti 8. 5. 1903. Bližší viz P. Gauguin: Noa-Noa, Před a po, Dopisy. Praha 1959 (usp. L. Hlaváček), a J. Tomeš: Paul Gauguin, Praha 1963.
- 14, 33 *vahina* — žena.
- 14, 34 *jako Tehura* — domorodá dívka, která se za prvního Gauguinova tahitského pobytu stala jeho ženou; po Gauguinově odjezdu se jí narodila dcera, nazvaná po umělcově matce Marie.
- 15, 1 *pozitivních politiků* — ti čeští politikové (zvláště mladočeští, agrární a klerikální poslanci na říšském sněmu), kteří prováděli „pozitivní politiku, hledající zisk národa v aktivní práci s Rakouskem a pro Rakousko“ (Z. Nejedlý). Snahy o upevnění a posílení hospodářské moci české buržoazie v Rakousku-Uhersku byly provázeny úsilím prosadit i politický vliv české buržoazie ve vládě a vládních institucích, a to politikou loajální vůči každé vládě a v rámci rakouského parlamentarismu také co nejpravavicovější. Pozitivním politikům nešlo o získání národní samostatnosti, nýbrž jen o personální unii českých zemí s ostatními zeměmi dynastie. Ztělesněním pozitivní politiky byl vůdce mladočeské strany (a pozdější zakladatel strany národnědemokratické) dr. Karel Kramář (1860—1937), který její zásady poprvé zformuloval r. 1903 a zejména v Poznámkách k české politice (1906) obhajoval. Pozitivní politika se definitivně zhroutila s vypuknutím 1. světové války v červenci 1914. Nedlouho předtím, v článku Nemocné království (Lidové noviny 22, č. 68, 10. 3. 1914, str. 1—2), Neumann napsal, že „éra Kramářova znamenala nejen dobu nejhroznějšího našeho úpadku a zmatku politického, rozkvět neomluvitelné korupce v nejdoslovnějším smyslu slova, nýbrž že otrá-

- vila nás na všech stranách, že něco z její korupční povahy nalézáme takměř všude, kam se podíváme“.
- 17, 2 *jak řekl již Pfleger-Moravských* — „Ó poezie! Dítě z černých luhů, / ty ztraceného ráje dědictví“, začátek 12. čísla 1. knihy Pflégrova veršovaného románu *Pan Vyšinský* (1858).
- 17, 3 *ve Slovesnosti* — rukověť literatury s ukázkami, podle naší první učebnice literární výchovy, Jungmannovy *Slovesnosti* aneb *Sbírky příkladů s krátkým pojednáním o slohu* (1820, přeprac. 1845 a 1846).
- 17, 9 *Noc v zahradě lucemburské* — kniha Rémy de Gourmonta (1858 až 1915), francouzského symbolistického básníka, prozaika a esejisty; český překlad J. Skružného vyšel v *Knihách dobrých autorů* u K. Neumannové, Praha 1907.
- 18, 7 *jistá naše dáma* — Pavla Moudrá v knize *Vivisekce. Úvahy o její ceně a prospěchu* (Praha 1909), již vedle jiných (srov. např. F. Mareš, *Mravnost a kultura. K otázce vivisekce*, Praha 1910, příspěvky lékařů v 1. čísle 3. roč. časopisu *Nová kultura* aj.) přispěla k dobové diskusi o vivisekci.
- 19, 1 *Santa Lucia* — symbol pro velkoměsto, zvolený podle stejnojmenného sociálního románu V. Mrštíka (1893), který je osnován na protikladu krásného, vytouženého města a jeho rušného života naplněného sociálními tragédiemi.
- 23, 9 *Gustav Meyrink* — (1868–1932), autor fantastických románů, navazující na E. A. Poea a E. T. A. Hoffmanna; v Praze žil jako bankéř do r. 1902, potom jako spisovatel a žurnalista ve Vídni. O „pražský román“ se pokusil knihami *Der Golem* (1915, český překlad 1917) a *Walpurgisnacht* (1916, český překlad *Noc Valpurgina* 1925), v době, kdy vznikaly i „pražské romány“ K. M. Čapka-Choda (*Turbína*, 1916, Antonín Vondřejc, 1917 aj.).
- 23, 14 *do Riegrova pádu* — František Ladislav Rieger (1818–1903) stál jako vůdce staročeské strany v čele české politiky od r. 1860 až do suverénního volebního vítězství mladočechů v r. 1891; bezprostřední příčinou pádu bylo sjednání tzv. punktací 1890, jímž dali staročeši souhlas k vytvoření uzavřeného německého území v Čechách.
- 24, 27 *Herbert Eulenberg* — (1876–1949), německý dramatik, prozaik, lyrik a esejista, vystupující zvláště ve svých počátcích ostře protiměšťácky, v poezii pak bojující za maximální uplatnění fantazie a citu.
- 26, 17 *Oskar Wilde psal* — v esejí *Vývoj duše lidské za socialismu* (vyšlo v *Esejích*, 1909, a samostatně pod názvem *Dojmy*, eseje I., 1911). Neumannovi byl tehdy Wilde blízký svou nechutí k „autoritářskému socialismu“ a myšlenkou, že „stát bude dobrovolným sdružením, jež bude organizovati práci a bude výrobcem a rozdílečem nutných předmětů“.

- 26, 18 *Pan Miloš Marten* — v recenzi Wildových Esejů (Eseje. Moderní revue 1909, str. 451–464) Marten napsal: „Paradoxem, který je radostnou pravdou, obrací Wilde socialismus v cestu k individualismu a přetvořuje davový ideál v ideál naskrze kladný, renezanční.“
- 26, 25 *Soumrak bohů!* — citace názvu jedné z oper R. Wagnera *Die Götterdämmerung* (1874).
- 33, 2 *vigilie* — svatvečer, den před velkými svátky.
- 35, 18 *jeu de patience* — pasiáns, karetní hra pro jednu osobu.
- 37, 4 *mezník Fürst Liechtenstein* — mezník vyznačující panství knížete Liechtensteina, jednoho z největších pozemkových vlastníků v Rakousku-Uhersku.
- 38, 3 *i zevně krásná kniha* — v souvislosti se svými tehdejšími intenzivními zájmy bibliofilskými všímal si Neumann v četných příspěvcích i úrovně grafické úpravy a knihvazačské práce (srov. chronologicky blízké fejetony Jmelí a Otázka vkusu, zde na str. 27 a 68, a paralelní odborné posudky v Lidových novinách 1910–13, Philobiblonu 1912 a Moravskoslezské revui 1910–12).
- 39, 20 *krutého specializování se* — totéž zásadní, odmítavé stanovisko sdílel v této dobově diskutované otázce i Šalda, jenž je nejhutněji vyjádřil v referátu o Ibsenově Heddě Gablerové (srov. Novina 4, č. 6, 27. ledna 1911, str. 185–186; knižně Kritické projevy 8, 1956, str. 121–123).
- 40, 10 *myslití na básníka* — 2. 3. 1912 večer si v Divákách prořízl krční tepny Vilém Mrštík. Příčinou sebevraždy byla tvůrčí krize, vina se však svalovala také na kritiku nepříznivou Mrštíkovu literárnímu dílu, zvláště na Šaldu.
- 40, 11 *svůj včelí národ* — srov. Božena Mrštíková: Jak Vilém Mrštík včelařil (1923).
- 40, 12 *na Skalkách* — srov. Neumannovu báseň Skalky (Lidové noviny 20, č. 68, 10. 3. 1912, str. 1, knižně v Knize lesů, vod a strání, 1914, s názvem Na Skalkách).
- 40, 20 *než jeho Opilý koráb* — Neumannův překlad v Lumíru 36, č. 10 (15. 7. 1908), str. 455–57 s názvem Opilá loď; v knižní verzi fejetonu změnil Neumann titul na Opilý koráb zřejmě podle Čapkova překladu této básně v antologii Francouzská poezie nové doby (1920).
- 41, 28 *Amica ars, magis amica veritas* — Třebas je mi umění drahé, dražší je mi pravda.
- 41, 29 *a dají se do práce* — Neumannův fejeton Básník a literární historie byl jedním hlasem v polemice, kterou rozvířila stať A. Čermákové-Slukové Působení Karoliny Světlé na Jana Nerudu (Osvěta 41, 1911, str. 745–755), založená na dopisech K. Světlé své sestře S. Podlipské; do těchto dopisů opisovala Světlá i části ze své korespondence s J. Nerudou (knižně

s názvem Karolina Světlá ve stycích s Janem Nerudou, Praha 1912, s úvodem a poznámkami A. Čermákové-Slukové). V těchto polemikách se nejvýznamněji angažovali F. X. Šalda (Národní listy z 5. a 12. listopadu 1911, Novina 5, č. 2, 8. prosince 1911, str. 59–63, srov. Kritické projevy 8, 1956, str. 246–260), V. Dyk (Samostatnost z 12. a 14. listopadu 1911), A. Novák (Přehled 10, 1911–12, str. 106, 201 až 202, 282–283) a A. Pražák (Lumír 40, 1911, str. 84–90, 134–141), dále J. Vodák, B. Polan aj. Zdá se, že Neumannovy výtky esejistům platí Šaldovi, útok na literární historiky že se týká A. Pražáka a hlavně A. Nováka (Neumannova věta „...vytknouti přísně, měl-li poměr s dívkou z ulice“ koresponduje s formulací Novákovou, že Neruda „miloval najednou několik žen a mezi nimi děvčata z ulice“ — tento výrok také citoval v jednom svém článku A. Pražák), neboť právě oni přivítali otištění korespondence, zatímco Neumann stál na zásadním stanovisku, že „básník je toliko ve svém básnickém díle. A jinde ne.“ Na fejton Básník a literární historie navázal Neumann v úvaze Dopisy (srov. zde na str. 460), v níž dále rozvíjel své názory na úlohu umělcovy korespondence pro osvětlení jeho tvorby.

- 42, 9 *Les affaires sont les affaires* — Obchod je obchod, titul dramatu O. Mirbeau (český překlad 1907).
- 42, 35 *jako Walter Pater* — (1839–1894), anglický spisovatel, hlavně esejista; nářezka se týká jeho knihy *Imaginary portraits* (1887, český překlad *Imaginární portréty*, 1907).
- 48, 1 *ville tentaculaire* — chapadlovité město, název básnické sbírky É. Verhaerena *Les Villes tentaculaires* (1896).
- 48, 5 *ke Klajdovce* — restaurace u silnice z Brna do Křtin.
- 48, 23 *dieu le veult* — bůh tomu chce.
- 55, 17 *en miniature* — v malém měřítku.
- 55, 26 *conditio sine qua non* — nezbytný předpoklad.
- 59, 12 *veliký rozsudek smrti nad naturalismem jménem idealismu* — František Mareš: *Psychologie bez duše. Ke kritice Základů psychologie* prof. dr. F. Krejčího. *Přehled* 10, 1911–12, str. 285n., 306n., 326n., 344n., 375n., 406n., 423n., 440n., 451n., též samostatně 1912. Touto statí fyziologa a idealistického filosofa, profesora Karlovy university F. Mareše (1857–1942), k níž dalo podnět vydání 4. dílu *Základů psychologie* (Psychologie myšlení, 1910) psychologa a pozitivistického filosofa, profesora Karlovy university Františka Krejčího (1858–1934), rozhořel se tzv. spor o duši, který v letech předcházejících bezprostředně první světové válce náležel vedle sporů o smysl českých dějin, o pravost RKZ a o podstatu básnického díla (srov. zde Neumannův fejton *Básník a literární historie*, str. 41) k zásadním odborným diskusím s výrazným světoná-

zorovým akcentem. Krejčí odpověděl Marešovi článkem v České mysli (Fenomenální dualism a psychofyzický paralelism, Česká mysl 13, 1912, str. 38n., 129n., 260n., samostatně s názvem Psychologie bez duše, 1912); dále se polemiky zúčastnili především na Krejčího straně E. Rádl (v Naší době a České mysli), na Marešově straně E. Chalupný (v Národních listech), E. Franke a E. Babák (oba v Přehledu). Polemiky obou táborů počaly vlastně už začátkem století Krejčího kritikou Marešova spisu Idealism a realism v přírodní vědě (1901) a kritikou tehdejších Marešových asistentů E. Babáka a K. Lhotáka 1. dílu Krejčího Základů psychologie (1902). V podstatě šlo ve všech případech o spor rozličné filosofické orientace tehdejšího českého přírodovědného bádání. Mareš v něm byl hlavou a iniciátorem idealistické opozice (ve smyslu idealistického dualismu) vůči převážně pozitivistickému (mechanicky materialistickému) zaměření dobové přírodní vědy. Původně novokantovec, stal se stoupencem novovitalismu (zvláště H. Driesche, jehož se dovolával stejně často jako H. Bergsona); život se mu jevil jako „svézákonná duchová tvůrčí síla“, která jako teleologický činitel zasahuje rozhodující měrou do přírodních procesů a která je poznatelná jen skrze intuici; proto také odmítl „psychologii bez duše“, založenou na psychofyzickém paralelismu. Krejčího Základy psychologie, první náš pokus o soustavnou vědeckou psychologii, označil ve své stati Psychologie bez duše za „plod naturalismu roztažujícího se v psychologii“. „Naturalism popírá tvořivost člověka a života vůbec; život jest mu naopak *výtvor* nutného přírodního dění, ve které nic nemůže zasáhnouti. Člověk a život vůbec jest podřízen přírodnímu dění, k němuž se musí přizpůsobiti, nemá-li zahynouti. *Naturalism* jest *metafyzika*, vykračující si jako *fyzika*, jako věda o absolutním dění přírodním.“ Naturalismus označil Mareš za „semitskou metafyziku“; proti ní musí se severský člověk učinit pánem přírody a zachovávat mravní zákon prýstící z jeho vlastní mysli. „Celý naturalism jest *proti* povznesení člověka nad přírodu; přirozený spojenec všech mocí *Antikristových*, bránících povýšení člověka za syna božího.“ Bezprostředním pokračováním Marešovy polemiky s materialismem (i s darwinistickým evolutionismem) byla jeho řeč při instalaci za rektora Karlovy university 13. 11. 1913 Život — tvůrčí síla (Přehled 12, 1913 až 1914, str. 137n., 162n., 173n., 207n., 224n., též samostatně 1914). O Marešově polemice s monismem srov. zde vysvětlivky k Neumannovu fejetonu Řekněme třeba: o vědě a idealismu, str. 632—633.

63, 3 Uvelebil jsem se — v dopise Antonínu Lhotovi z 11. března 1912 píše: „Budu mít teď od patnáctého salón nahoře nad poštou

- s trámy na stropě a s novým nábytkem, s velikou lavicí, na které bychom mohli jednou týdně kritizovat svět... Těším se ovšem mnoho na svůj salón, kde budu moci v klidu a bázni boží pracovat a ,modlit se'. Dal jsem si dělat tři skříně na knihy. Velmi prosté, ale dopadne to snad dosti efektně; pak lavice do rohu, celkem půlčtvrta metru délky, a jeden z našich velkých stolů dal jsem si zřídit k tomu."
- 66, 14 *jako Gauguin to učinil na Tahiti* — srov. vysvětlivku ke str. 14, 29.
- 66, 23 *rührstück* — dojemný, plačtivý, sentimentální kus.
- 66, 33 *circenses* — u Římanů hry v cirku.
- 68, 3 *v Zápisníku tohoto listu* — (Věc vkusu.) Lidové noviny 20, č. 10 (12. ledna 1912), str. 2, bez podpisu: „Mezi nespočetnými nechutnostmi všedního denního života zaujímá ,věc vkusu' jedno z nejpřednějších míst. Všude se jí dobře daří, ve Francii, v Německu, v Rakousku, mezi Čechy i Němci atd. ,Věc vkusu' bývá nám vmetena do tváře, kdy toho nejméně očekáváme. Daří se jí ve všech vrstvách i ve společnosti lidí duchaplných, ale nejjobratněji dovedou s ní zacházet prodavačky a prodavači v obchodech. Nelíbí-li se nám kravata přepěstře zbarvená nebo všelijak se tvářící bohyně posazená na kraj popelníčku, zaslechneme od milé jinak prodavačky nebo celkem nešikovného prodavače účinně zlomyslnou poznámku: ,To je věcí vkusu. Takových Venuší jsme už prodali velmi mnoho, zrovna tento týden tři...' A není proti tomu odvolání, i kdyby bylo sebezřejnější, že nabízená umělecká věc je daleko jakýchkoliv ušlechtilých forem, že pestře zbarvené kravaty stála modelem žába rosnička a vařený rak zároveň. A v ,duchaplné' zábavě jak často straší ,věc vkusu'. Hovoříte a hovoříte a najednou zaslechnete v odpověď tato dvě slovíčka, jako by byl člověk tím ze společenského kruhu, v němž tak dlouho dlel, vylučován. Nebylo by dobré tuto papouškovanou filosofii poněkud omezit a věc vkusu poodstranit?""
- 68, 24 *De gustibus* — O vkusu.
- 69, 24 *Cézanne* — Paul C. (1839–1906), francouzský malíř.
- 69, 27 *Whistler* — James Mac Neill W. (1834–1903), americký malíř.
- 69, 28 *Bouguereau* — Adolphe William B. (1825–1905), malíř francouzského akademismu, konvenčních historických pláten.
- 72, 9 *Rembrandt, Velázquez, Goya, Delacroix, Daumier* — R. Harmensz van Rijn (1606–1669), holandský malíř; Diego V. (1599 až 1660), španělský malíř; Francisco G. (1746–1828), španělský malíř; Eugène D. (1798–1863), francouzský malíř; Honoré D. (1808–1879), francouzský malíř.
- 75, 3 *kde jako paškvil zašlých dní / mdle Rudý prapor zní* — citát z Dykovy básně Rudý prapor v knize Satiry a sarkasmy (Praha 1905, datována 1905).
- 77, 5 *A naše okna jsou ucpána* — srov. též Neumannův fejeton Otevře-

ná okna (Lidové noviny 21, č. 216, 9. srpna 1913, str. 1–2, pak v knize Ať žije život!).

- 80, 15 *A tu přibíhá posel* — „Nejoddanějším kamarádem byl mu Alois Kala... Alois Kala mu zachránil knihovnu. On byl tím antic-
kým poslem, o kterém Neumann píše v knize fejetonů S mě-
stem za zády pod titulem Červený kohoutek zazpíval.“ Srov.
Božena Neumannová, Jak se dostal S. K. Neumann na Mo-
ravu, Brno 1945, str. 13. V dopise A. Lhotovi z 8. května 1912
Neumann sděluje: „Ale ode mne nebylo to zúmyslné: měl
jsem hanebně starostí a na Tebe vzpomněl jsem si vždy, až
když byla denně korespondence vyřizena a já venku odpočíval
nebo na něčem dělal. A když jsem to nejhorší měl za sebou,
v sobotu čtvrtého v noci jsem vyhořel. Dva měsíce jsem se stě-
hoval a pracovnu si upravoval, a teď tohle! Naštěstí všechno
jsme zachránili v slušném stavu; všechno snad, neboť nevím
ještě, chybí-li něco. Musím teď začít znovu se stavbou hnízda,
teď, když jsem se chtěl úplně vrhnouti na Červen.“
- 81, 28 *agitátorům pro dr. Dolanského* — dr. Josef Dolanský (1868 až
1943), brněnský advokát, zprvu staroček, pak poslanec
za stranu křesťansko-sociální na Moravě, spoluzakladatel
československé strany lidové v r. 1918, za niž byl rovněž něko-
likrát poslancem; v letech 1921–25 ministrem spravedlnosti,
1925–26 ministrem zásobování.
- 82, 3 *hrály tu bezpochyby úlohu* — srov. Oheň. Večerní Lidové noviny
20, č. 123 (6. května 1912), str. 2: „V sobotu vyhořel v Bilo-
vicích u Brna rolník *Svoboda*, u něhož bydlí spisovatel p. St.
K. Neumann. Oheň vypukl ve stodole, a jelikož hasiči toho
dne měli zrovna slavnost, vyslovuje se podezření, že oheň byl
založen. Pan Neumann utrpěl značnou škodu.“
- 82, 4 *jako na statku poslance Pokorného* — V. J. Pokorný, rolník v Iva-
novicích na Hané, poslanec za vyškovský volební obvod
za lidovou pokrokovou stranu.
- 82, 31 *kladli vodovod* — srov. Neumannovu báseň Stavba vodovodu.
Večery (Beletristická příloha Lidových novin) 1912, č. 30
(19. července), str. 249–252, knižně v Nových zpěvech.
- 84, 19 *od Stopků* — známá plzeňská pivnice v Brně na tehdejší Ru-
dolfské, dnešní České ulici.
- 84, 28 *na zdraví pátera Šrámka* — Jan Šrámek (1870–1956), od 1904
docent křesťanské sociologie na bohoslovecké fakultě v Brně,
od 1911 profesor; 1912 jmenován papežským komořím. R.
1899 obnovil na Moravě stranu křesťanskosociální, za niž byl
zemským i říšským poslancem a v jejímž čele stál až do r. 1918,
kdy založil československou stranu lidovou; i za ni byl ne-
přetržitě poslancem i ministrem, od 1919 jejím předsedou.
R. 1902 založil Všeodborové sdružení křesťanského dělnictva,
r. 1909 katolickou tělovýchovnou organizaci Orel.

- 86, 31 *eremitství* — poustevnictví, osamělost.
- 87, 25 *Mercure de France* — významná francouzská umělecká revue (1889–1965), v českých poměrech jeden z hlavních pramenů informací o francouzském kulturním životě.
- 87, 25 *a Pokroková revue... přináší jej* — Paul Louis: Krize moderního státu. Pokroková revue 8, 1911–12, č. 6 (duben 1912), str. 242–252. Louis sleduje na materiálu z novodobých dějin francouzských, anglických a německých třídní podstatu kapitalistického státu a jeho krizi, již vidí především v krizi parlamentarismu, tj. „vládě prostředkem osob nastrčených, která se holedbá, že tkví kořeny svými v lidu, která však vpravdě bere původ ze všeobecného hlasovacího práva více nebo méně porušeného a klamného a která všecku autoritu svěruje „aristokracii““.
- 87, 27 *redakce opatrně poznamenává* — „Paul Louis jest známý francouzský publicista národohospodářský. Právě uveřejnil u Felixe Alcana v Paříži dílo o pracovních poměrech ve starém Římě. Úryvek z tohoto spisu o směnách za dob císařství uveřejnila nedávno Revue bleue, do níž Louis pilně přispívá. Článek Krize moderního státu uveřejňujeme pro jeho zajímavost. Nevěříme však, že by doslova se splnila pesimistická prognóza p. Louisa; vždyť víme, že ani teorie Marxovy nedocházejí potvrzení skutečným životem.“
- 87, 29 *milý redaktore!* — Rudolf Brož.
- 88, 16 *pouhými automobilovými lupiči* — evropská veřejnost byla tehdy vzrušena zločiny automobilových lupičů Bonnota a jeho společníků ve Francii (od konce 1911 do května 1912), kteří pak našli napodobitele i ve Vídni.
- 89, 6 *Milý Antoníne!* — Antonín Lhota (1884–1956), bankovní úředník a kulturní pracovník na Rakovnicku; jako student docházel za Neumannem do Bilovic, potom si s ním až do konce Neumannova života dopisoval, především o společné bibliofilské zálibě. Tento fejeton vydal Lhota r. 1926 bibliofilsky, srov. zde poznámku na str. 579.
- 89, 12 *tres faciunt collegium* — tři tvoří sbor, tři stačí k rozhodování, jednání. Zde i v přeneseném významu, v dopise A. Lhotovi z 11. 3. 1912 Neumann píše: „Tak tedy Ti přeji, abys byl dobře hotov s tou svou „střední školou“ a dostal místo zde v Brně. Jsme tu tři bibliofilové; mohl bys dělat čtvrtého. Jeden jsem já, druhý Klíma [K. Z. Klíma, redaktor Lidových novin], třetí zemský lékárník Helcelet. V Praze nám říkají štěnice.“
- 89, 25 *Nové Bradáčovy vazby* — „Zároveň pěstoval svoje bibliofilské záliby: knihy si dával vázat u pražského Bradáče do kůže se superlibrosy, ornamenty a podobně.“ Srov. B. Neumannová, Jak se dostal S. K. Neumann na Moravu. Brno 1945, str. 11.

Mezi 21. dubnem a 11. květnem 1912 vystavoval L. Bradáč rovněž své práce na výstavě prací z umělecko-řemeslných kursů pražského ústavu ke zvelebování živností (srov. Neumannův referát Bradáčovy vazby, *Philobiblon* 1912, č. 1, str. 5–9).

- 90, 24 o níž psal Gautier — Théophile Gautier (1811–1872), francouzský básník, prozaik, kritik výtvarného umění; ve *Philobiblonu* 1912, č. 1, str. 18 (rubrika Kurióza) přeložil Neumann výňatky z Gautierova dopisu paní Sabatierové z Itálie 1850 (podle citátu L. Séché v *Mercure de France*).
- 90, 37 *Philobiblon* — bibliofilský časopis vydávaný Neumannem; vyšla jen dvě čísla (červen, září 1912) o dvou tiskových arších. Podtitul: Orgán Soukromého kroužku moravských bibliofilů, věstník Výtvarného odboru Klubu přátel umění v Brně, věstník Knihovny Kytice, věstník Nové edice, věstník edice Červen.
- 91, 2 *Richard de Bury* — (1287–1345), anglický biskup, autor latinského traktátu *Philobiblon*, první rukověti bibliofilie. Poprvé vydán 1885 v Londýně, první překlad do němčiny pořídil Franz Blei v nakladatelství Die Insel — o tom zmínka ve *Philobiblonu* č. 1, str. 23.
- 91, 30 *Pražský Český bibliofil* — vydáván Spolkem českých bibliofilů v Praze za redakce Ant. Macka; před válkou vyšel pouze jediný ročník (1910), pak vycházel až od dvacátých let.
- 91, 35 *mutí* — znepokojuje, zneklidňuje.
- 92, 2 *panu O. Štáflovi* — Otakar Štáfl (1884–1945), malíř a grafik, ilustrátor Zlaté Prahy a knih pro mládež; Neumann o něm kriticky psal ve *Philobiblonu* č. 1 (*Veraikon*, str. 15–16) a č. 2 (*Pan O. Štáfl*, str. 58). Srov. též vysvětlivky k fejetonu *Prostý komentář*, zde na str. 630.
- 93, 3 *Lasciate ogni speranza* — Zanechte vši naděje (kdo vstupujete), podle Danta nápis na pekelné bráně.
- 93, 12 *pohovořil s Právem ženy* — srov. *Právo ženy a Simplicissimus*. *Philobiblon* č. 1, str. 23–24. *Právo ženy* glosou Německý humor (2, č. 18, 10.5.1912, str. 5) napadlo německý pokrokový satirický časopis *Simplicissimus* za to, že otiskl karikaturu amerických sufražetek. „Tento list je známý hanebnými karikaturami proti všemuslovanskému. A z téže tůně sprostoty, z níž čerpá své „humoristické umění“ proti Slovanstvu, načerpal humoristických výkalů proti ženskému hnutí.“ Neumann v odpovědi píše, že „divošské a protikulturní řádění politických sportsmanek můžeme zakřiknouti i zde... Původní krásný smysl ženské emancipace je dávno pryč, je zejména mimo kruhy hysterických řádilek.“
- 93, 16 *Mladého Flauberta Zápisky z cest* — vyšly 1912 v Neumannově překladu a s jeho doslovem jako 4. svazek jeho bibliofilské

- edice Červen (s dřevoryty J. Váchala a ve vazbě L. Bradáče); ve Philobiblonu přetiskl jeden z Váchalových dřevorytů. Zápisky, poprvé otištěny ve francouzské revui *Les Marges*, způsobily v literárním světě značný rozruch; v Německu byly státním úředníkem E. von Jagowem jako domnělá pornografie zkonfiskovány, po protestech veřejnosti byla však konfiskace zrušena.
- 94, 2 *Souvenir de Prague* — Vzpomínka na Prahu. Zachoval se Neumannův korespondenční lístek A. Lhotovi, kterým je Neumannův pražský zájezd datován: „Milý Tondo, přijedu ve čtvrtek 27. tm. ranním rychlíkem, tj. asi o 1/2 6 ráno na státní nádraží. Napiš, přijdeš-li nebo kde se sejdem. Neříkej nikomu nic, večer zas odjedu. Někde si pohovoříme. Tvůj Standa.“
- 94, 6 *poslední červené košile* — ve dnech 25. června — 1. července 1912 se v Praze konal 6. slet slovanského Sokolstva.
- 95, 18 *u Jiren* — obec východně od Prahy.
- 96, 12 *kráčím s Antonínem* — s A. Lhotou, srov. vysvětlivku ke str. 89,3.
- 96, 16 *k Mikulášské třídě* — dnešní Pařížské.
- 96, 23 *rozhlednu a hanavský pavilón* — objekty postavené pro Jubilejní výstavu 1891, rozhledna na Petříně a restaurační pavilón v Letenských sadech.
- 96,24 *Strakovská akademie* — novobarokní stavba, postavená v l. 1893—1895 na Malé Straně jako středoškolské učiliště šlechtických dětí z nadace Jana Petra Straky z Nedabylic; dnes sídlo předsednictva vlády ČSSR.
- 96, 24 *na Kramářově baště* — vila, kterou si K. Kramář postavil r. 1909 v Letenských sadech, využiv svého politického vlivu, neboť veřejnost tím ztratila jedno z nejkrásnějších vyhlídkových míst na Prahu. Proti Kramářovu záměru, který tehdy vyvolal vlnu rozhořčení, vystoupil Neumann dvakrát v glosách *Pan doktor Kramář* (*Lidové noviny* 19, č. 162, 14. června 1911, str. 2—3) a *Motiv nacionální* (*Lidové noviny* 19, č. 176, 26. června 1911, str. 1—2).
- 97, 3 *po Ferdinandce* — dnešní Národní třídě.
- 97, 35 *před pomníkem Palackého* — srov. vysvětlivku ke str. 108,15.
- 98, 11 *v Artělu* — 1908 v Praze utvořené sdružení mladých výtvarníků, které si za úkol předsevzalo obrodu užitého umění.
- 98, 12 *v Uměleckém měsíčníku* — srov. vysvětlivku ke str. 146,11.
- 98, 21 *Také Reprezenační či Obecní dům* — secesní stavba, zbudovaná v l. 1906—11 na Starém Městě.
- 100, 4 *stručnou historii domečku č. 45 v Žižkově* — srov. Žižkov čp. 45. Vzpomínky toliko lyrické. Literární rozhledy 12, 1927—28, str. 202—203, 222—223, 244—245, 284—285, 303—305, knižně ve Vzpomínkách.
- 100, 9 *dr. Flajšhans své literární dějiny* — Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy (Praha 1901)

- gymnasiálního profesora a filologa Václava Flajšhanse (1866–1950), která zvláště v partiích o nové literatuře je metodologicky diletantská. Na Neumanna se tam na str. 714 útočí zejména skrze kritiku Nového kultu a básníkovy „příležitostné zmínky a kritiky“ se stavějí výslovně výše než jeho sbírky.
- 100, 11 *Vydávají se tu teď knížky* — péčí první básníkovy ženy Kamily Neumannové (1874–1956), která byla v 1. 1905–1927 nakladatelkou literárně i graficky průbojných edic (Knihy dobrých autorů od 1905, Knihy pro bibliofily od 1912, Čeští autoři od 1915).
- 102, 33 *po nezdařeném volebním kompromisu* — po vypsání prvních voleb po zavedení všeobecného a rovného hlasovacího práva se mladočeši (r. 1907) pokusili vytvořit jednotný blok měšťáckých stran, namířený proti sociální demokracii. Pokus však ztroskotál, došlo jen k dílčím volebním dohodám, z nichž Neumann naráží na dohodu pokrokové strany moravské s lidovou stranou pokrokovou.
- 103, 25 *reorganizovali stranu bařtipánů* — bezprostřední impulsem k reorganizaci strany nejen mladočeské byla jednání o změnu volebního řádu, která probíhala v 1. 1905–1906 (za demokratického volebního řádu se mohly v budoucnu uplatnit jen početně silnější strany). Mladočeši se tehdy rozšířili především o dvě samostatné skupiny intelligence, a to skupinu dr. Aloise Rašína a skupinu dr. Zdeňka Tobolky. Na sjezdu v březnu 1906 byl schválen nový organizační řád strany, v programu zdůrazněny především hospodářské cíle. Takto reorganizovaná strana s novým názvem národní strana svobodomyslná získala 1910 do svého vlastnictví Národní listy a od r. 1911 se organizačně rozšířila i na Moravu (1913 ustavena zde moravská strana lidová s časopiseckým orgánem Moravské listy).
- 104, 5 *poukaz k Polákům* — političtí představitelé Poláků žijících v Rakousko-Uhersku podporovali tehdy vždy vládní politiku.
- 104, 16 *dle Nerudy* — narážka na Nerudovu báseň Jen dál! ze Zpěvů pátečních.
- 105, 26 *Pan* — v řecké mytologii bůh plodivé síly a ochránce pastýřů.
- 107, 17 *páteru Šrámkovi* — srov. vysvětlivku ke str. 84, 28.
- 108, 15 *měl nádhernou řeč u pomníku Otce národa* — slavnostním řečníkem při odhalení Suchardova pomníku Františka Palackého 1. 7. 1912 byl Karel Kramář, který této příležitosti využil k agitaci pro pozitivní politiku; o známém Palackého výroku „Byli jsme i před Rakouskem a budeme i po něm“ řekl, že je to „pozdech padlého giganta“.
- 108, 26 *Moravské kolo* — za účasti A. B. Dostala, St. Cyliaka, M. Jahna, J. Holého, V. K. Jeřábka (zvolen 1. předsedou), J. Kaluse, Fr. Nováka a Fr. Pečinky bylo ustaveno 5. 7. 1912 na schůzce

- v Luhačovicích s názvem Moravské kolo spisovatelů. Ideovým pojátkem tu mělo být literárně obrazit život moravského lidu a prostřednictvím literatury jej zušlechťovat. Zároveň mělo Kolo, podle vzoru pražských spisovatelských spolků Svatobor a Máj, cíle stavovské, sociálně podpůrné a vydavatelské. Za své nepřítomnosti na ustavující schůzi byl Neumann zvolen za člena výboru, volbu však odmítl (ač ve vzpomínkových fejetonech Básník a politika tvrdí, že členem Kola byl a žil s ním v míru; srov. dále vysvětlivky k fejetonu Prostý komentář, zde na str. 630).
- 108, 34 *najmouti od dr. Dolanského* — srov. vysvětlivku ke str. 81, 28.
- 111, 12 *Beneš Knüpfer, který miloval moře* — (1844–1910), český malíř marinista.
- 111, 22 *po evropské louži* — citát z předposlední strofy Rimbaudova Opilého korábu, který Neumann přeložil do Lumíru 1908.
- 112, 33 *Witzblattu* — humoristických listů.
- 115, 3 *Četl jsem nedávno stesky* — srov. Odon Pára: Tichá bída. Pět poznámek. Přehled 10, 1911–12, str. 699–700, 724–726 (5. a 12. 7. 1912). Párův článek je v podstatě navázáním na články podobného obsahu, uveřejňovanými v Přehledu (Ing. F., Stavovská hrdost techniků, Týž: O stavovské bolesti techniků).
- 116, 14 *Georges Moore ve scenáriu* — (1852–1933), anglický prozaik a dramatik, podílející se značně na rozvoji irského národního divadla, nepřítel katolictví; Kristův život zpracoval pak ve svém nejlepším románě *The Brook Kerith* (Potok Kerith), 1916.
- 119, 24 *co jsem na tomto místě mluvil* — ve fejetonu *Elegie*, srov. zde str. 105.
- 121, 8 *u Vejvanovic* — obec na Chrudimsku.
- 122, 8 *zajatcům kapitána Nema* — narážka na hlavního hrdinu Verneova románu *20 000 mil pod mořem*.
- 122, 20 *tehdy redaktor Nájemníka* — Josef Bubeníček.
- 122, 21 *časopis Akvárium* — vycházel v l. 1899–1903 jako příloha časopisu *Zemský rybářský věstník*.
- 122, 22 *brněnské Přírodopisné listy* — vycházely v l. 1907–1911 nejdřív v Brně, potom v Miloticích jako spolkový časopis Ústředního spolku pro akvaristiku a teraristiku *Cyperus* na Moravě.
- 123, 11 *deracinés* — vykořenění.
- 124, 17 *Měl jsem, jak známo, jednu v akváriu* — srov. fejeton *Akvárium*, zde na str. 53.
- 127, 3 *Moral insanity* — nedostatek mravního cítění, mravní bezcitnost.
- 128, 26 *Ogata Korin namaloval* — japonský malíř a grafik (1658–1716). V článku *Umění japonské. I. Malířství* (Český bibliofil 1, 1910, str. 32–37) mu Neumann věnoval nadšený pasus, kde

ho nazval „nejsvěráznějším japonským malířem“ a „géníem nevystihlé grácie“.

- 129, 34 *Sommerfrischlerů* — letních hostů, „letňáků“.
- 129, 38 *Hören Sie, das war ein Lakl...!* — Poslyšte, to byl klacek...!
- 131, 35 *Psáno den po smrti* — Vrchlický zemřel 9. 9. 1912 v Domažlicích.
- 134, 14 *Ferrera dokonce zastřelili* — G. F. Ferrer (1859–1909), španělský pedagog (založil např. Mezinárodní ligu pro rozumnou výchovu dítěte) a revolucionář. Po vypuknutí protiklerikálního vzbouření v Barceloně r. 1909 byl, jako domnělý osnovatel vzpoury, vojenským soudem odsouzen k smrti a popraven.
- 134, 19 *malý obrázek Cazalsů* — F. A. Cazals (1865–1941), francouzský akvarelista a kreslíř.
- 134, 34 *zpívala ke chvále Ježíše a Marie* — po dvouletém žaláři, k němuž byl odsouzen pro vystřelení na Rimbauda, změnil se Verlaine v kajícího katolíka a mystika, ctitele sv. Panny; básnický to dokumentuje především kniha Sagesse (1881).
- 135, 5 *oficiální pocity a hadry* — byl mezi prvními jmenován členem České akademie věd a umění a též sekretářem její IV. třídy (uměleckého odboru), 1892 jmenován čestným doktorem pražské university, 1893 jejím profesorem, dále čestným členem několika italských a francouzských vědeckých společností, 1898 se stal nositelem vysokého rakouského řádu Pro litteris et artibus atd.
- 135, 9 *jeho jméno do panské sněmovny* — členem panské sněmovny byl Vrchlický jmenován 13. 3. 1901, poprvé se zasedání zúčastnil 14. 4. 1901; jmenování bylo součástí akce tehdejšího ministerského předsedy A. Körbra k uchlácholení české veřejnosti po zrušení Badeniho a Gautschových tzv. jazykových nařízení. Jedinou, a to německou řeč pronesl Vrchlický pro všeobecné hlasovací právo 21. 12. 1906 (referát s ukázkami v Právu lidu 22. 12. 1906); Neumann ji komentoval článkem Jaroslav Vrchlický (Moravský kraj 12, č. 4, 10. 1. 1907, str. 2–3). Mezi příspěvky k básníkovu úmrtí přinesly Lidové noviny (č. 251, 12. 9. 1912, str. 1) speciální článek K. Z. Klímy Vrchlický v parlamentě.
- 135, 18 *praví o něm krásně Schlaf* — německý spisovatel (1862–1941), proslulý svými esey a Neumannovi blízký od jeho mládí, v knize Emile Verhaeren (1905). Interpretací Schlafových monografií o Verhaerenovi a Whitmanovi je Neumannova stať Moderna (Lidové noviny 21, č. 201, 25. 7. 1913, str. 1–2, knižně Ať žije život!).
- 135, 37 *ke chvále pohanského básníka* — Panychida. Za Jaroslava Vrchlického. Večery (Beletristická příloha Lidových novin) 1912, č. 37, str. 282–283, 14. září, knižně v Nových zpěvech.
- 137, 12 *plakáty Luciana Bernharda* — (nar. 1883), německý grafik, knižní výtvarník a architekt.

- 138, 1 *V jeho redakci sedí básník mně milý* — Viktor Dyk pracoval v redakci Samostatnosti, deníku strany státoprávně pokrokové, v l. 1910—1914 (kdy byla zastavena) a v l. 1918—1928.
- 138, 2 *V tom čísle byl fejeton* — W. [=Richard Weiner]: Básník vyděrač. Samostatnost 2 (16), č. 276, 5. října 1912, str. 1—2 (datováno Paříž, 30. září). Weiner v něm píše: „Setrvati však při Heinovi i ještě dnes — nemyslím, že lze. Neboť vše možno odpustit básníkovi, jenom jediné ne: to totiž, že jím vpravdě není. Takový pseudobásník je největším zločincem. A vyděrač vskutku básníkem býti nemůže, stejně jako nemůže být básnířkou nevěstka... Jistě že i nyní, po nálezů osmi dopisů, budou činěny pokusy, aby omluveny byly i ony. Ale jsem přesvědčen: těmto pokusům bude chyběti zápal víry.“ Sám Dyk na Weinerův fejeton a vlastně i na polemiku Neumannovu reagoval fejetonem Odsouzený básník (Lumír 41, 1912—13, str. 86—87, 15. listopadu 1912). Heinovým soudcům ušla maličkost: cynismus je v básníkovi samém, takže neexistuje rozpor mezi básnickovým životem a jeho dílem, Heine bez cynismu je neúplný. Konečně Meyerbeer byl zjevem pro Heina podružným. Přes nesouhlas s Weinerem omlouvá ho jeho nezkušeností a neznalostí Heinova díla. Neumann v dopise Dykovi z listopadu 1912 napsal: „Tomu nešťastnému W(einerovi) jsem skutečně trochu ukřivdil. Ale mohl jsem se domnívat, že je to mladý básník, který mluví o poezii hůř než Vodák? Myslil jsem skutečně, že mám co činiti s nějakým umravněným lyrikožroutem“ (srov. Dyk — Čapkové — Neumann: Korespondence z let 1905—1918, Praha 1962, str. 35).
- 138, 6 *Heinovy a Meyerbeerovy* — Heinerich Heine (1797—1856), německý spisovatel, žil v pařížském exilu od r. 1831 do své smrti; Giacomo Meyerbeer (1791—1864), operní skladatel, žil v Paříži v l. 1826—1842.
- 138, 17 *o Nerudově pobytu u Heinova hrobu* — srov. kapitolu Na hřbitvech v Pařížských obrázcích (cesta 1863, samostatně vyd. 1864, později zařazeno Nerudou do svazku Menší cesty).
- 140, 21 *jed z Judey* — míněno křesťanství, rovněž název Macharovy sbírky (1906), 2. části cyklu Svědomím věků, podle níž křesťanské náboženství zvrátilo vývoj antického světa, vyznávajícího životní harmonii a pozemské štěstí, k přirozené vládě lidského rozumu. Dobově hojně užívané sousloví pokrokovou moravskou publicistikou, aktualizováno klerikálními štvácníci na Machara za tzv. Macharovu čítanku.
- 141, 12 *že byl cynik* — o cynismu básníků psal Neumann podstatně v gellnerovských kapitolách svých Vzpomínek.
- 143, 17 *Temps* — pařížský deník, vycházející od r. 1829.
- 143, 18 *Matin* — pařížský deník, vycházející v l. 1884—1944.
- 143, 21 *Mirbeau, Descaves, France, Paul Adam, Séverinová* — Octave M.

- (1850–1917), francouzský romanopisec a dramatik; Lucien D. (1861–1949), francouzský spisovatel a žurnalista; Anatole F. (1844–1924), francouzský spisovatel; Paul A. (1862–1920), francouzský spisovatel a teoretik anarchismu, básník slavicí průmyslovou civilizaci; Séverine (vl. jm. Caroline Rémy, 1855–1929), francouzská spisovatelka a žurnalistka, spolupracovnice anarchistického a později komunistického hnutí; Mirbeau, France a Adama Neumann také překládal.
- 145, 27 *Byly doby, léta devadesátá* — srov. Vzpomínky, zvláště kapitoly Politická epizoda, Žižkov čp. 45, O Arnoštu Procházkovi a Moderní revui.
- 146, 11 *jediný Umělecký měsíčník* — časopisecký orgán Skupiny výtvarných umělců v 1. 1911–1913, průkopník moderních tendencí v umění hlavně výtvarném, ale též v literatuře a hudbě. Neumann jeho vydávání přivítal glosami Umělecký měsíčník (Lidové noviny č. 299, 29. 10. 1911, str. 2–3) a Umělecký měsíčník. Ročník I. Číslo 7. (Philobiblon 1912, č. 1, str. 16–17: „Umělecký měsíčník je nejnadanější a nejzajímavější embryo v našem uměleckém životě“, je v něm „nezvykle mnoho teoretického zápalu“).
- 148, 4 *k Břeclavě na politickou schůzi* — Neumann tu mluvil 4. 12. 1912 na mírové schůzi pořádané v rámci akce Česká Morava pro mír, která apelovala na mírové řešení napjaté a k evropské válce směřující situace v souvislosti s vývojem událostí v balkánské válce. Na obsah Neumannovy řeči možno usoudit ze záznamu zřejmě obdobného jeho projevu na jiné mírové schůzi ve Vyškově 24. 11. 1912 (srov. Lidové noviny 20, č. 331, 1. prosince 1912, str. 21): „Pan Neumann přišel, aby něco pověděl, poučil a přesvědčil. V první části své řeči pověděl, proč povstala balkánská válka, jak vítězství slovanských zbraní změnilo celou tvářnost Evropy a co dobrého pro Slovanstvo i pro nás v Rakousku přivodila. Po zásluze odsoudil psaní a štvání německých šmoků a poukázal nejen na udatenství balkánských národů, nejen na podivuhodnou kázeň, ale také na jejich velikou politickou vyspělost, bystrost a prozíravost. V druhé části shrnul všechny důvody, které mluví proti válce se Srbskem a kriticky výstižně dovedl malost, prázdnotu a ubohost mocných, bohatých, ale nezodpovědných a omezených činitelů ve Vídni a Pešti, kteří přejí si válku se Srbskem a štvou. Ke konci pak poukázal, čemu my Čechové od slovanských národů měli bychom se přiučiti. Že i případně odsoudil jednání klerikálů, kteří na Moravě, protože je před volbama, se tváří, jako by byli pro Srby, v Čechách ale otevřeně štvou proti nim, netřeba snad ani podotýkati.“
- 148, 11 *Již ledačím jsem byl* — srov. vysvětlivku ke str. 14, 24.
- 148, 16 *k nejhoršímu středoškolskému materiálu* — Neumann v sextě gym-

- nasia v Žitné ulici propadl a nedokončil ani obchodní akademii v Resslově ulici, kam z gymnasia přestoupil.
- 148, 17 *zeleným žurnalistou* — z obchodní akademie se Neumann protekcí své rodiny dostal r. 1893 do redakce staročeského Hlasu národa, kde pracoval jako lokálkář až do svého zatčení v souvislosti s procesem s Omladinou.
- 149, 18 *o jehož socialismu řekl Masaryk* — pravděpodobně v článku o osmi-hodinové pracovní době, otištěném ve Vídeňském listě květnovém 1892, srov. S. K. Neumann: Stati a projevy I, Praha 1964, str. 376 a 676.
- 149, 36 *považuji Kropotkina* — Petr K. (1842–1921), zeměpisec a nejznámější teoretik komunistického anarchismu. K. nebyl politickým praktikem, nýbrž především teoretikem, který z anarchismu učinil eticko-filosofický systém. Cílem vývoje je lidské štěstí, a vše, co k tomuto ideálu směřuje, je pokrokem. Parlamentarismus je bezvýchodným nástrojem nejen k osvobození dělnické třídy, nýbrž právě člověka vůbec. Systematická příprava k revolučnímu převratu musí začít už u lidské jednotky (částečná realizace anarchistického ideálu může proto začít ihned), neboť jednotlivci a malé skupiny strhnou v rozhodující chvíli za sebou masy. — Neumann tehdy napsal nadšený článek ke Kropotkinovým sedmdesátinám (Veliké ruské srdce. Lidové noviny 20, č. 334, 4. prosince 1912, str. 1–2), přeložil také řadu Kropotkinových prací (Komunism a anarchie, 1901, Buřičovy řeči, 1907, Drobné spisy, 1919).
- 152, 27 *Ty vítězné pušky* — v první balkánské válce (9. října 1912–31. května 1913) armády balkánských, především slovanských národů (Srbska, Černé Hory, Bulharska a Řecka) porazily Turecko a tím zároveň podstatně oslabily postavení Rakouska-Uherska na Balkáně.
- 158, 8 *neuposlechnu rady kolegy básníka* — srov. M. (= Jiří Mahen): Vypravěč pohádek. Lidové noviny 20, č. 24, 26. ledna 1912, str. 1–2.
- 159, 5 *chodili jsme na jmelí* — srov. zde fejeton Jmelí, str. 27.
- 159, 27 *Pokračování bez konce* — správně má být Pokračování bez názvu, zde na str. 84.
- 159, 31 *pro Soňu* — Neumannovu dceru z druhého manželství s B. Neumannovou-Hodačovou.
- 161, 29 *válečný poplach v Rakousku* — v souvislosti s balkánskou válkou a vítězným postupem hlavně Srbska došlo v listopadu 1912 k částečné mobilizaci rakousko-uherských armád a k berlínské poradě s německou vládou o otázkách vojenské spolupráce v nadcházející válce. V prosinci 1912 prosadila rakouská vláda parlamentní přijetí imperialistických, tzv. válečných zákonů.
- 162, 19 *I ty naše mírové schůze* — srov. vysvětlivku ke str. 148,4.
- 162, 24 *pečet tajnosti dali na své řeči* — 15. 12. 1912 se v Brně konal sjezd

- lidové strany pokrokové, jehož jednání bylo prohlášeno za důvěrné; ač nečlen strany, jako blízký spolupracovník Lidových novin (orgánu této strany) zúčastnil se Neumann tohoto sjezdu, i jako řečník.
- 162, 38 *kteřá se sešla v Basileji* — 24.—26. listopadu 1912 se v souvislosti s balkánskou válkou sešel v Basileji mimořádný kongres II. internacionály. Přijal manifest proti válce, v němž označil hrozící válku za imperialistickou a zavázal všechny sociálně demokratické strany vést aktivní boj proti válce, a vypukne-li, využít hospodářské a politické krize k urychlení pádu kapitalismu. Při vypuknutí světové války 1914 však vedení sociálně demokratických stran basilejské usnesení nesplnila.
- 169, 31 *dárky od básníka a kněze* — od Jakuba Demla (1878—1961), katolického spisovatele, který stál mimo oficiální katolickou literaturu a u něhož Neumann vždy rozlišoval kněze a básníka. O Neumannově fejetonu Sníh je zmínka v Demlově knize Pro budoucí poutníky a poutnice (Praha 1913, na str. 147—149), tamtéž (na str. 53—54) odpověď na fejeton. J. Demlovi věnoval tehdy Neumann ještě články, resp. glosy Jakub Deml... (Philobiblon 1, 1912, č. 2, str. 56), Jakub Deml, Život svaté Dymyny, panny a mučednice (tamtéž, str. 49—50, přetištěno Demlem na str. 235—236), Setkání s katolíkem (Lidové noviny 20, č. 243, 4. září 1912, str. 1—2, přetištěno Demlem na str. 24—29, jeho odpověď na str. 29—31), a O nehodných pastýřích epištola první (Lidové noviny 21, č. 29, 30. ledna 1913, str. 1—2). Ve své knize přetiskl dále Deml Neumannův dopis z 28. 1. 1913 (str. 240—241) i svou odpověď na něj, a dále svou odpověď na list B. Neumannové z 10. 2. 1912 (str. 157—159).
- 169, 32 *Hamsunova Pana* — román norského spisovatele Knuta Hamsuna (1859—1952) Pan (1894) s panteisticky pojatou přírodou a typem osamělého člověka, který vypovídá boj lidské společnosti a hyne přemožen osudem, patřil k Neumannově oblíbené četbě a je vzpomínán i v jiných fejetonech.
- 170, 27 *Váš biskup zakazuje Vám* — r. 1907 se Deml pustil do prudkých sporů literárně církevních s Katolickou modernou, později se nepohodl s brněnskou biskupskou konsistoří, která mu bránila v publikační činnosti. Proto byl 1909 penzionován, byl mu vysloven zákaz kázání (nikoli však sloužení mše) a zastaven plat. Nové potíže mu vznikly, když r. 1912 vydal knihu Rosnička bez dřívějšího posouzení církevními úřady brněnského biskupa dr. Pavla hr. Huyna (list brněnské konsistoře ze 17. 10. 1912 o tom s narážkou na Neumannův fejeton Setkání s katolíkem přetiskuje Deml v knize Pro budoucí poutníky a poutnice na str. 240).
- 170, 29 *vylévání vykalů ze stoky* — deník biskupa Huyna Den (vycházel

- v Brně 1. 3. 1912–1918); srov. dále vysvětlivky k fejetonu Dostal jsem rád... (zde na str. 300).
- 172, 3 *Tuhle jsem prohlásil* – viz fejeton Sníh (zde na str. 167).
- 172, 12 *kdy v bodličkové náladě* – srov. fejeton Bodličky, zde na str. 159.
- 174, 30 *na koupěchtivého mladočeského vůdce* – dr. K. Kramáře.
- 175, 6 *chystá se k zemským volbám* – konaly se na Moravě mezi 8. 6. a 8. 7. 1913.
- 178, 19 *v Besedním nebo u Stopků* – brněnské restaurace, první na dnešní Husově třídě, druhá na České ulici.
- 178, 36 *čtyřicetiletý Glahn a moje panna Eduarda* – ústřední postavy Hamsunova románu Pan.
- 180, 17 *nového brněnského obdeníku* – narážka na úvodník České Moravě! 1. čísla 1. ročníku Moravských listů (8. 3. 1913, str. 1), který začal vycházet jako orgán nově zřízené moravské strany lidové (odnože mladočeské strany na Moravě): „Nezakládáme nových útvarů ani nebudujeme nových programů: Vracíme se pouze k tomu, co bývalo za lepších dnů základem našeho politického i národního úsilí na Moravě a co dalo u nás vznik staré straně lidové jako sestře národní strany svobodomyslné v Čechách.“
- 184, 19 *Myšlenky Marka Aurelia* – správně Myšlenky císaře Marka Aurelia, vyšly 1908 v překladu a s úvodem a poznámkami Em. Peroutky v Laichtrově knižnici Otázky a názory (sv. 24).
- 188, 2 *Ostwaldovu energetiku* – Wilhelm Ostwald (1853–1932), německý chemik, zakladatel fyzikální chemie, nositel Nobelovy ceny, ve filosofii zastáncem tzv. energetického monismu, podle něhož hmota i duch jsou jen rozličnými druhy jedné a téže energie. Svoje stanovisko vyložil především ve spisech *Die Überwindung des wissenschaftlichen Materialismus* (1895), *Vorlesungen über Naturphilosophie* (1902), *Die Energie* (1908), *Der energetische Imperativ* (1912), *Monistische Vorlesungen* (1911–1916). Srov. dále vysvětlivky k fejetonu Řekněme třeba: o vědě a idealismu (zde na str. 216).
- 188, 3 *Hlásejte mu Bergsona* – francouzský filosof Henri Bergson (1859–1943), jehož učení mělo v Evropě i u nás veliký ohlas a vliv. V pojetí organického vývoje zastával Bergson teorii vitalismu, vycházející přitom z mystické životní aktivity (*élan vital*) jako tvořivého principu. Jako dualista se Bergson domníval, že rozumově může člověk pochopit pouze přírodu, zatímco život jen intuicí. O Neumannově vztahu k Bergsonovi viz E. Strohsová: *Zrození moderny*, Praha 1963, str. 82n.
- 189, 12 *Žo d'Axu a jeho „mimo vše“* – Neumann přeložil jeho knihu *Z Mazasu do Jeruzaléma* (Praha 1909, původně na pokračování v Moravském kraji 12, 1907, úryvky už v Novém kultu 6, 1903–04); citát ve fejetonu na str. 111–112 knihy, zde též: „Neseskupen v anarchii, aniž zařaden v socialismy. Býti člověk

- osvobozený, osamocený hledač z oné strany; ale nikoli fascinovaný snem. Míti hrdost uplatňovati se mimo školy a sekty. Mimo vše.“ Zo d'Axovu zásadu „mimo vše“ připomíná Neumann už v článku Několik slov o českém anarchismu (Kalendář revolucionářů na rok 1903, Praha 1902, viz Stati a projevy I, Praha 1964, str. 420).
- 192, 36 *Confiteor* — Vyznávám, též název Macharovy prvotiny (1887).
- 195, 9 *Svatobor* — spolek, založený r. 1862 Fr. Palackým na podporu české literatury a českých spisovatelů.
- 197, 9 *v jedné lokálce nedělního čísla tohoto listu* — Jaké mají lidé na Moravě starosti v pohnuté době. Lidové noviny 21, č. 107 (20. dubna 1913), str. 5. Informuje se tu o schůzi „velkého výboru české sekce zemského komitétu na Moravě pro vybudování rakouského vzducholodstva v zasedací síni české kurie v zemském domě v Brně, aby zvolil užší výbor, který by podal návrhy a pokyny, jakými by se měla široká česká veřejnost o důležitosti a potřebnosti pro pohotovost a zdatnost naší armády nezbytného rakouského vzducholodstva uvědomit a obeznámit a jakým směrem by se sběrací peněžní akce měla brát, aby i česká veřejnost přispěla na zesílení a rozmnožení této naší nutné branné součástky“. Na schůzi byl také zvolen užší výbor sekce.
- 199, 20 *rozuměti Prostibolu duše* — dekadentní básnické prvotině Arnošta Procházky (1894).
- 199, 37 *Když jsem šel z Čech* — na podzim 1904 napřed do Vídně, odtud po půl roce zprvu do Řečkovic u Brna, pak (1906) do Bilovic nad Svitavou, kde žil až do odchodu do války (1915).
- 200, 15 *dvacet Bulínů* — Hynek Bulín (1869–1950), brněnský advokát, menšinový a sokolský pracovník, mladočech podporovaný klerikály, ve volbách 1913 zvolen do zemského sněmu, už předtím (1907–1911) poslancem říšského sněmu; po převratu 1918 národní demokrat. Vydal materiálově cennou vzpomínkovou knihu *Jiskry a plameny* (1930).
- 200, 34 *hoffähig* — mající přístup ke dvoru, zde ve významu přijatelný.
- 201, 15 *kterak z překladatele Danta, Tassa a Ariosta* — hlavní dílo italského básníka Danta Alighieriho (1265–1321) Božskou komedii přeložil Vrchlický v l. 1879–1882 (Peklo 1879, Očistec 1880, Ráj 1882), hlavní dílo italského básníka Torquata Tassa (1544–1595) Osvobozený Jeruzalém přeložil r. 1889, 1907 též Výbor lyriky, hlavní dílo italského básníka Lodovica Ariosta (1474–1533) Zuřivý Roland přeložil r. 1891 — o všech třech autorech Vrchlický také hojně přednášel. Tři mušketýři, nejznámější dílo francouzského spisovatele dobrodružných románů Alexandra Dumase (1802–1870), vyšli ve Vrchlického překladu r. 1903.
- 201, 20 *a má odmítati výhody* — o vztahu umělců k oficiální společnosti se

- tehdy vedly diskuse v souvislosti s udělením doživotní státní penze M. Alšovi. Neumann do nich přispěl fejetonem Staré aktuality I. Lidové noviny 21, č. 56 (26. února 1913), str. 2: „Aleš udělá nejlépe, zastrčí-li se superiorním úsměvem do své tobolky peníze, které mu dává vláda nikoli ze své kapsy, nýbrž z kapsy poplatníků, mezi nimiž v celém Rakousku není slušného člověka, který by mu je nepřál, který by neuznával jeho právo na ně.“ Toto stanovisko zastával rovněž Gamma (= Gustav Jaroš) v brožuře Mikuláš Aleš (1912) a Šalda v článku Případ Alšův a případ Jiránkův (Novina 5, 1912, str. 445–448, knižně v Kritických projevech 9, Praha 1954, str. 51–58).
- 201, 29 *Vypravuje se o Schwaigrovi* — český realistický malíř Hanuš Schwaiger (nar. 1854) zemřel tehdy 17. června 1912.
- 205, 4 *vůně konifer* — jehličnatých stromů nebo keřů.
- 206, 20 *řádění sufražetek* — tehdy byla veřejnost vzrušena sabotážními akcemi a demonstracemi sufražetek: stoupenkyň organizací bojujících za politická práva žen, hlavně za jejich právo volební. Od r. 1866 pracovala organizace anglická (The Women's Social and Political Union a National Union for Women's Suffrage), od r. 1890 v USA a pak i jinde.
- 207, 6 *stane se milionářem* — srov. např. knihy Pelcovy edice Chvilky: Josef Pelc: Příklad, jenž dal chudý světu (1911), J. D. Rockefeller: Jak jsem nabyt (1911), A. Carnegie: Slovo k mladému obchodníku (1915); dále též A. Vanderbilt: Oplývej zlatem. Cesta k blahobytu (1912) atd.
- 207, 7 *život Carnegieů a Morganů ... chimérou ztělesněnou v Rothschildovi nebo ve Vanderbiltovi* — američtí multimilionáři, průmyslníci a majitelé bankovních domů.
- 209, 24 *když Černá Hora podrží si Skadar* — o toto obchodní centrum severní Albánie, která tehdy byla součástí Turecka, vedly se od počátku balkánské války prudké boje; dobyto bylo až jako poslední velká turecká pevnost černoohorskými a srbskými vojsky 22. 4. 1913. Na nátlak Rakouska-Uherska na londýnské mírové konferenci s Tureckem byl však Skadar obsazen mezinárodními vojsky a posléze připojen k nově vzniklému samostatnému albánskému státu.
- 209, 28 *platí dnes Nikola* — Nikola Petrović Njegoš (1841–1921), vládnoucí v Černé Hoře od r. 1860, jako král od r. 1910; pro svůj autokratismus a kolísání mezi dohodovými a ústředními velmocemi sesazen 1918.
- 210, 14 *jako Antonín Klášterský a dostal bych rok co rok* — do r. 1913, kdy Neumannův fejeton vyšel, nedostal Klášterský podle Věstníku České akademie věd a umění vůbec žádnou cenu akademie, jen r. 1903 podporu na dokončení antologie americké poezie.
- 210, 29 *moravský domovský list* — K podpoře moravského písemnictví

uděloval moravský zemský výbor ceny ze zemské dotace. Z dotace na rok 1910 získali podle návrhu poroty (Dyk, Holý, Hýsek) první cenu Jan Herben, druhou cenu St. K. Neumann (za rukopisnou sbírku *Kniha lesů, vod a strání*), třetí cenu J. Jahn. Toto rozhodnutí ostře napadla především brněnská katolická revue *Hlídka* (Herben jako šéfredaktor *Času a realista* a Neumann jako přispěvatel *Lidových novin* a anarchista byli klerikály nenáviděni) a Neumanna zvláště Adolf Veselý (*Moravská orlice* 49, č. 281, 11. prosince 1911, str. 1–2), protože prý není Moravan „rodem ani duchem“; rozvinula se pak polemika mezi Veselým na jedné a Dykem a Neumannem na druhé straně. Tyto útoky ovlivnily představitele Moravského kola spisovatelů (zvláště tehdejšího předsedu V. K. Jeřábka a jednatele J. Holého; Ad. Veselý byl rovněž členem výboru), kteří se u moravského zemského výboru zasedli o změnu 5. bodu stanov. Ten původně určoval, že se ceny mají napřed udílet spisovatelům na Moravě rodilým, a potom autorům o moravské písemnictví zasloužilým. Změna záležela v tom, že napříště se o ceny mohli ucházet pouze spisovatelé s moravským domovským listem. Po několika stručných komentářích v denním tisku byla celá událost rozvířena M. Hýskem, který ji osvětlil a pranýřoval v článcích *Domovský list v umění* (*Zvon* 13, 1912–13, str. 400–401, 4. dubna 1913 a str. 441–442, 25. dubna 1913 – podruhé jde o repliku na fejeton J. Holého *Moravské zem. ceny literární, otištěný v Moravské orlici* 12. dubna 1913) a Pan Josef Holý, podle domovského listu moravský literát (*Lidové noviny* 21, č. 121, 4. května 1913, str. 2–3). Ceny za rok 1911 byly počátkem března 1913 rozděleny až podle nového ustanovení (obdrželi je J. Sumín, J. Holý, St. Kovanda, Fr. Taufer a Ot. Břeněk). O Neumannově vztahu k Moravskému kolu spisovatelů srov. zde vysvětlivky k fejetonu *Elegie*, str. 620–621.

- 211, 29 *Napsal jeden český kritik* — F. X. Šalda v eseji *Kritika patosem a inspirací* (poprvé v *Bojích o zítřek*, 1905).
- 213, 11 *Napsal jsem o panu Štáflovi* — glosa Pan O. Štáfl... *Philobiblon* 1, 1912, č. 2, str. 58.
- 213, 14 *na „rytíře bez bázně a hany“* — plný titulék Neumannovy druhé básnické knihy (1896) zní podle závěrečných veršů 19. čísla sbírky *Jsem apoštol nového žití a žádná se nelekám rány, jsem rytíř nového Grálu, jsem rytíř bez bázně i hany*.
- 213, 16 *pro V. H. Brunnera, Bendu a Kyselu* — Vlastimil H. B. (1886 až 1928), malíř a grafik; Jaroslav Benda (nar. 1882), knižní výtvarník; František K. (1881–1941), malíř, grafik a divadelní výtvarník.
- 213, 24 *v Německu E. R. Weiss, Ehmcke, Tiemann* — Emil Rudolf W. (1875–1942), malíř, grafik, písmář, uměleckoprůmyslový vý-

- tvárník; Fritz Hellmut E. (nar. 1878), architekt, knižní výtvarník, písmař, grafik; Walter T. (1876–1951), malíř, knižní výtvarník, písmař.
- 214, 27 *V Českém světě vyjde jeho podobizna* — Český svět 9, 31. ledna 1913, str. 8–9 a 21, ukázky ze Štáflovy tvorby a fotografie s textem „Předním pionérem krásné výpravy knihy, jejím šlechtitelem je malíř O. Štáfl.“
- 214, 35 *Mám přítelíčka, literáta* — míněn pravděpodobně Adolf Veselý, který r. 1913 vydal sbírky *Kniha interiérů* a *Kniha lásky*, z nichž zvláště první se inspirovala Neumannem — srov. Šaldův referát o nich v *České kultuře* 1, 1913, str. 533–537 (též v *Kritických projevech* 9, Praha 1954, str. 141–146).
- 215, 2 *zapamatoval si jeho titulní listy* — k publikaci Alfred de Musset: *Andrea del Sarto*, Praha 1909, 2. sv. Nové edice.
- 215, 11 *nad mou Knihou lesů, vod a strání* — s podtitulem *Básně 1907 až 1913*, ilustracemi J. Bendy a předmluvou K. Čapka ji vydal S. V. U. Manes, Praha 1914. Protože takřka pět let hotová knížka byla rok v tisku, chtěl Neumann veřejným zaslánem pranýřovat toto zdlouhavé vydávání. Na radu K. Čapka (srov. Dyk - Čapkové - Neumann: *Korespondence z let 1905 až 1918*, Praha 1962, str. 84–85) od toho upustil, ve fejetonu *O poměru umění k lidu* (*Lidové noviny* 22, č. 111, 23. dubna 1914, str. 1–2, též v knize *Ať žije život!*) však na tuto nedbalost aspoň upozornil. Rovněž v dopise A. Lhotovi (nedatováno, z r. 1914) píše: „Ta má *Kniha lesů* měla by být už venku; je to škandál. A je to velká kniha a je to meisterwerk — bez domýšlivosti. To mne nejvíce zlobí: ta mizerie literární u nás. Zejména ti blbci nakladatelé, kterým co nejdříve sprostě vynadám.“
- 215, 25 *anno domini* — léta Páně.
- 216, 25 *Novotného České dějiny* — Václav Novotný (1869–1932), profesor historie na Karlově universitě, byl vedle Pekaře nejvýznamnějším žákem Gollovým, specialistou zvláště na husitství. R. 1911 začal vydávat první souborné české dějiny po Palackém, práci bez celkové koncepce historického vývoje, bohatou však materiálově, s minuciózní kritikou pramenů a technikou čistě monografickou. V díle, na němž se mělo podílet i několik historiků jiných, měl za úkol vylíčit dějiny až do r. 1427, v nedokončeném 4. svazku se dostal jen do r. 1272 (1. část 1. dílu *Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha* vyšla 1912, 1913 2. část 1. dílu *od Břetislava I. do Přemysla I.*; 3. svazek 1928).
- 217, 1 *složení salvarsanu* — léku proti příjici.
- 217, 2 *německé energetiky Ostwaldovy* — srov. vysvětlivku ke str. 188,2
- 217, 3 *německé Brücke* — dva němečtí filosofové, K. W. Bühner a Ad. Saager, navrhli v knize *Die Organisierung der geistigen Arbeit*

durch die Brücke zreformování formátů, v nichž vycházejí knihy, zvláště vědecké, kvůli úspoře místa v knihovnách. Myšlenky se ujal chemik a filosof W. Ostwald, který na zřízení mezinárodního ústavu pro organizaci duševní práce Brücke (Most) věnoval celou svou Nobelovu cenu a stal se také jeho prvním předsedou. Ústav pak vypracoval návrh normalizovaných formátů, který na Ostwaldův návrh přijala Mezinárodní asociace chemiků a který byl rychle zaveden v Evropě. Srov. K. Pelant: Nový malý kulturní boj (Lidové noviny 21, č. 118, 1. května 1913, str. 1–3), článek, z něhož čerpal zřejmě poučení i Neumann.

217, 34 *Bachmann* — Adolf Bachmann (1849–1914), německý historik a profesor historie na německé universitě v Praze, který v nenávislné polemice s Palackým vydal *Geschichte Böhmens* (do r. 1526, 2 svazky, 1899 a 1905); tuto práci kritizoval hlavně V. Novotný recenzí Adolfa Bachmanna *Geschichte Böhmens*, Český časopis historický 9, 1903).

219, 11 *jak říká prof. F. Mareš* — ve stati *Monism. Přehled* 11, 1912–13, str. 217n., 297n., 319n., 425n., 444n., 471n., 481n., 518n., 571n., 586n. (3. kapitola samostatně s názvem *Věda a náboženství*. Ke kritice monismu, Praha 1912) a *Přehled* 11, 1912 až 1913, str. 842 (odpověď na polemickou odezvu Josefa Košáka *Monism a teorie poznání*, *Přehled* 11, 1912–13, str. 840n.). „Náboženství teologické teorie obsahuje arci též vysoké etické ideály, uznávané též svobodnou myslí evropského kulturního člověka: spravedlnost, statečnost, mírnost a jiné ctnosti. Ale vštěpuje především teologické teorie, z nichž tento moderní člověk cítí *semitského ducha*, který se přičí jeho životní pravdě. Pokora není jeho ctnost, aniž jest pýcha jeho hřích: nýbrž vědomí *lidské důstojnosti*, usilující o povznášení člověčenství.“ Dále Mareš dovozuje, že „věda nemůže nahraditi náboženství a že bez náboženství nelze člověku žítí tak, aby plnil smysl života. Evropské lidstvo touží po náboženství, které by odpovídalo jeho vlastním etickým a estetickým ideálům, jeho vlastní životní pravdě, bylo květ *jeho* vlastní kultury.“ Srov. též vysvětlivky k fejetonu *Naturalism*, zde str. 613.

219, 18 *monistické dělnické sdružení v Praze založené* — 1913 byl v Praze založen Svaz socialistických monistů jako organizace přidružená k sociální demokracii a založená především k ochraně socialistických bezvěrců ve věcech právních. Obecněji se měl monismus, filosofie spjatá s jménem Ostwaldovým a vyhláshující za základ světa jediný princip (v protikladu k dualismu) na základě rozvoje moderní přírodovědy, stát filosofickým a mravním „doplňkem“ socialistického názoru; v socialistické nauce viděla se jen nauka ekonomická, která měla být doplněna „kladnými názory a cíli“, spatřovanými tehdejší so-

ciální demokracií právě v monismu, tj. v podstatě v agnosticismu. Propagaci monismu věnoval se hlavně F. V. Krejčí, a to zejména v článcích Monismus (Pražská lidová revue 9, 1913, str. 299–302), Monistické sdružení dělnické (Akademie 17, 1912–13, str. 96), K monistické akci (Akademie 17, 1912–13, str. 140–146) a Ke kritice monismu (tamtéž, str. 454–456, 490–494 — polemika s Marešovou publikací Věda a náboženství. Ke kritice monismu, viz výše). „S koncem materialismu a krizí darwinismu dostavuje se potřeba hlubšího nazírání.“ Socialismus může uskutečňovat jen člověk s novou duší. „Ze všech idejí a systémů, které nabízí dnešnímu člověku věda a filosofie jako pokusy k sestrojení celkového obrazu světa, jest proto monism rozhodně nejvhodnějším, aby se stal filosofickým a morálním doplňkem socialismu.“ „Monistická tendence, opírající se o poznatky exaktní přírodovědy, docelovaná filosofickou spekulací a nesená i perutěmi básnické intuice, má zkrátka všechny vlastnosti, aby přehodnotila ateismus nevěrců v city nové zbožnosti a víry... a aby mohla být ne sice nějakým hotovým katechismem, alespoň však sjednocujícím rysem myšlení pro organizace bezvěrců, v níž se setkávají lidé nejružnějšího vzdělání, povahy a temperamentu.“

219, 23 *energetický imperativ* — v Ostwaldově nauce rozhodný mravní příkaz, který má ovládat všechno lidské jednání a který vyžaduje využívat veškeré lidské energie k dobru a neplýtvat jí na neužitečnou práci (válku a násilí, ale také např. na zápas malých národů o zachování svého jazyka); v třídní společnosti stanoví požadavek vzájemné sociální lásky a harmonie. Ostwald o tom hlavně v knize *Der energetische Imperativ* (1912).

219, 31 *Bergson* — srov. vysvětlivku ke str. 188, 3.

221, 25 *spor o „duši“*, který teď u nás kvete — srov. vysvětlivky k fejetonu *Naturalism*, zde na str. 613–614.

222, 19 *les affaires sont les affaires* — srov. vysvětlivku ke str. 42, 9.

224, 27 *až do prvního volebního dne* — 8. června 1913; o své předvolební činnosti píše Neumann ve statích *Básník a politika*, *Rozpravy* *Aventina* 5, 1929–30.

225, 1 *na volební lístek: Josef Hybeš* — Neumann volil v tzv. všeobecné volební třídě ve volebním obvodu brněnsko-ivančickém (8. června 1913). Největší počet hlasů tu v prvním kole získali sociální demokrat Josef Hybeš (1850–1921), spoluzakladatel české sociální demokracie, redaktor brněnské *Rovnosti*, a klerikál Bezděk; v užší volbě potom zvítězil Hybeš.

225, 8 *na jednu takovou schůzi* — v předvečer 1. máje 1898 sehrálo Národní divadlo pro sociálně demokratické dělníky Jeřábkova Služebníka svého pána. Proti tomuto představení (a proti tehdejšímu řediteli divadla F. A. Šubertovi) ostře vystoupila

fronta složená ze zbytků šlechty, z buržoazie a z předáků národně sociálního dělnictva (Klofáč, Kváča). Proto byla z iniciativy některých českých spisovatelů (mj. i Neumanna) svolána na 7. května 1898 do Typografické besedy ve Smečkách veřejná schůze s programem Či je Národní divadlo. Před 1200 účastníky měl hlavní projev F. V. Krejčí, za stanovisko sociální demokracie a praxi Národního divadla se dále nekompromisně postavili F. X. Šalda (jeho projev byl považován obecně za nejvýznamnější, srov. Kritické projevy 4, Praha 1951, str. 335–336). Neumann (srov. jeho projev v Statích a projevech I, Praha 1964, str. 636, a Epilog k diskusi, původně v Novém kultu 2, 1898, str. 12–14, knižně ve Statích a projevech I, str. 76–78 a 636–637), A. Procházka, J. Karásek a četní jiní.

- 226, 8 *pro „bratra“ Langra* — národně sociální kandidát ve volebním okrese brněnsko-ivančickém.
- 226, 24 *prodáno dr. Dolanskému* — Dolanský získal tehdy poslanecký mandát ve třídě venkovských obcí ve volebním obvodu Brno-venkov; dále srov. vysvětlivku ke str. 81, 28.
- 228, 7 *přednášek prof. Svojsíka* — Antonín B. Svojsík (1876–1938), docent skautingu na Karlově universitě, zakladatel a propagátor skautingu u nás, r. 1912 prvním jednatelem skautské organizace, po válce zakladatel Svazu junáků, skautů a skautek Čs. republiky a Svazu slovanských skautů; redigoval časopisy Skaut-Junák a Vůdce, napsal řadu příruček o skautingu, především Základy junáctví. Návod pro výchovu české mládeže na základě systému Sira R. Baden-Powella „Scouting“ a za laskavého přispění četných odborníků, 1912.
- 228, 7 *článek Josefa Laichtera* — J. Laichter: Skauting a jeho význam pro nás. Naše doba 20, 1913, str. 654–662. Neumannův fejeton je v podstatě komentářem tohoto Laichtrova článku, protože uvedené skautské desatero je citací z Laichtera. Laichter píše o historii a významu skautingu a o jeho vztahu k sokolství, popisuje činnost skautů v přírodě, která je opakem činnosti „sedavých hochů“, kteří hledají rozptýlení ve flirtu a v cigaretách. „Odtud to vrhání se na špatnou četbu, na ty různé detektivky i dekadentní beletrii a básně. Odtud také i vznik nezdravé moderní literatury v nezdravě vychovaných hlavách a srdcích.“ Sám k přijatým už zásadám přidává požadavek „mravní čistoty z přesvědčení“, takže se snad „podaří vysvobodit velkou část ... příští generace i z otroctví prosti-tuce“.
- 232, 13 *sentimentální jako Pavla Moudrá* — (1861–1940), pracovnice ženského hnutí, spisovatelka, publicistka a překladatelka anglo-americké prózy, moralistní horlitelka bojující za pacifismus, abstinenci, ochranu zvířat.

- 233, 23 *dem Reinen ist alles rein* — čistému vše čisté.
- 239, 22 *natures mortes* — zátiší, doslova mrtvá příroda.
- 239, 23 *natures vivantes* — živá příroda.
- 241, 33 *savoureux* — chutný.
- 241, 36 *Misa hřibů* — ze sbírky sešlo, ale Neumann napsal aspoň báseň Talíř hub (Scéna 1, 2. půlročník 1913–14, č. 1, str. 17, 17. 10. 1913).
- 242, 4 *Marcelové s estétskými frázemi* — oblíbené jméno pro hrdiny dekadentních próz.
- 245, 9 *v Horní Tuzle* — město v bosenské části Jugoslávie.
- 249, 3 *Jedni mají Ruskina* — John Ruskin (1819–1900), anglický umělecký kritik, filosof a náboženský myslitel, hojně k nám zvláště počátkem 20. století uváděný (též F. X. Šaldou). Nápravu špatných poměrů sociálních i hospodářských viděl v návratu k přírodě a pěstování umění, o jehož účelnosti a vnitřním smyslu byl přesvědčen. Odpůrce lartpourlartismu a pozitivistické vědy usiloval o jednotu krásy a dobra; krása byla mu nejvyšší a nejpravdivější skutečností. — O své nechuti k železnici psal v 1. přednášce knihy *Séžam a lilie* (český překlad 1901).
- 249, 20 *jako Verlaine zaúpěl by po dálkách* — v básni Tantalized.
- 250, 1 *verš Whitmanův a Verhaerenův veliký pokrok* — srov. Neumannovu knihu *Ať žije život! Dále V. Černý: Verhaeren a jeho místo v dějinách volného verše* (Praha 1955) a M. Červenka: *Český volný verš devadesátých let* (Praha 1963).
- 252, 5 *za modrým květem* — modrý květ byl symbolem romantické touhy, podle Novalisova románu *Heinrich von Ofterdingen*.
- 253, 34 *letos v květnu, snad se ještě pamatujete* — srov. zde str. 216.
- 254, 15 *na Cejlu* — dnešní Gottwaldově třídě v Brně, kde je soud a dříve bývala i věznice.
- 254, 18 *pobyt v chládku* — v procesu s Omladinou byl Neumann odsouzen k čtrnácti měsícům těžkého žaláře, ve vězení na Borech strávil dobu od 25. dubna 1894 do 24. února 1895.
- 255, 6 *počal Paul Ernst* (1866–1933), německý dramatik a novelista, teoretik německého novoklasicismu (hlavně knihou *Der Weg zur Form*, 1906), hnutí kolem r. 1910, jež po literárním díle požadovalo pevnou dějovou linii, vypravěčskou prostotu a psychologickou jednoznačnost a které preferovalo tragédii a novelu (vzorem se staly novely staroitalské). K hnutí, namířenému proti naturalismu na jedné a novoromantismu na druhé straně, náleželi v Německu ještě hlavně Wilhelm von Scholz, Samuel Lublinski, Otto Stoessl, R. Faesi aj. V české literatuře realizovali novoklasicistní postupy ve svých raných prózách bratři Čapkové, Fr. Langer, Fr. Khol aj., propagátorem jeho metod se staly časopisy *Umělecký měsíčník* a *Scéna*.

- Pod vlivem novoklasicistních teorií vznikla zřejmě Neumanno-
va povídka *Krásná Magelona*, zde na str. 513–539.
- 255, 14 *Paul Scheerbart* — (1863–1915), německý spisovatel.
- 255, 23 *novely Bandellovy* — vedle Bocaccia nejvýznamnějšího staro-
italského novelisty (1485–1562); r. 1911 vyšel u nás v sou-
vislosti s novoklasicistním hnutím z jeho díla *Výběr novel*.
- 256, 11 *u Swifta, Robinsona, Münchhausena* — Jonathan S. (1667–1745),
anglo-irský spisovatel, autor proslulých *Gulliverových cest*
(1726); Robinson Crusoe anglického spisovatele a žurnalisty
Daniela Defoea (1660–1731) vyšel poprvé r. 1719; historky
o svobodném pánu Münchhausenovi, který v ruských službách
bojoval proti Turkům, zpracoval anglicky (1781–83) ně-
mecký spisovatel R. E. Raspe, zpět do němčiny je přeložil
a přepracoval německý básník G. A. Bürger (1747–1794,
poprvé 1787).
- 256, 21 *básník Tisíce a jedné noci* — anonymní proslulá sbírka východ-
ních pohádek, jejíž prototyp vznikl už ve starém Íránu
(od 3. stol. n. l.). V 10. století byla sbírka přeložena do arabšti-
ny a prošla mnohými anonymními redakcemi, od 12. století
hlavně v Egyptě; výsledkem těchto úprav je tzv. *búlácký text*
z r. 1835. Evropu poprvé se sbírkou seznámil francouzský pře-
klad A. Gallanda na počátku 18. století.
- 260, 4 *jedna z mých vedlejších možností* — dobové okřídlené rčení zna-
menající, že člověk vedle zásadního postoje zaujímá též, jako
svou vedlejší možnost, postoj právě opačný. Rčení vzniklo
koncem 19. století proti F. X. Šaldovi, kterému se vytýkalo, že
psal o týchž autorech jednou pod svým jménem kladně, po-
druhé pod pseudonymem záporně. Rčení znovu ožilo r. 1910
při tzv. aféře anonymních dopisů (srov. Šaldovy *Kritické pro-
jevy* 4 a 8).
- 265, 29 *každá čtvrtnice piva* — narážka na zemskou dávku z piva, zave-
denou r. 1913 k zlepšení zemského hospodářství.
- 266, 5 *čtvrtý zpěv z cyklu* — *Večery* (Beletristická příloha *Lidových*
novin) 1914, č. 11, str. 81–82, knižně v *Nových zpěvech*, jako
součást osmidílného cyklu *Zpěvy drátů*.
- 267, 25 *v opak prof. Mareše* — srov. vysvětlivku ke str. 59, 12 a 219, 11.
- 269, 15 *let Védrinův nebo Pégoudův* — průkopníci letectví, slavní fran-
couzští piloti své doby, kteří konali turné po evropských ze-
mích, i po Čechách; Jules Védrines (1881–1919) a Adolph
Pégoud (1889–1915).
- nové náboženství* — míněn monismus, srov. vysvětlivku ke str.
188, 2; 219, 11; 219, 18.
- 270, 33 *Nicolas Beauduin ... paroxysta* — (nar. 1881), francouzský básník,
který měl před první světovou válkou u našich modernistů
velký ohlas; ve všech informativních člancích, psaných na-
mnoze Francouzi, býval jmenován, zvláště v souvislosti

se svou skladbou Člověk kosmogonický. Pro Lumír napsal tehdy článek Moderní život a psychologie nových básníků (42, 1913–14, str. 338–342, srov. též komentář v Přehledu 12, 1913–14, str. 629). Staví se tu v čelo paroxystů, tj. „aktivních básníků“, v čelo básníků kosmogonických. Charakterizuje je „láska k životu ve všech jeho formách“, jednota mezi životem a činem. „Jednáme spontánně, naše básně tryskají přímo z reality a z naší duše, dosahují plnosti a vycházejí z onoho bohatého stavu vědomí, jež nazýváme paroxysmem. Jsme tedy nejen blíže životu, ale jsme v samém srdci života; a tato snaha po niternosti, po intuici, po sympatii je novým opakem intelektualismu romantického, parnasistního, popřípadě symbolistického a jejich abstraktních formulí.“ A dále: „Proti nestálosti, proti vnitřní prázdnotě, rozervanosti a rozkošnické nečinnosti stavíme rovnováhu, důvěru v sebe, vlastní aviatikům, tvůrčí činnost, jakou milují organizátoři trustů, světoví velkopřemyslníci a králové ve světě finančním... Ostatně, co je tedy opravdu nová báseň, tato exteriorizace, to promítnutí zářivých stavů duše, jak my je chápeme? Životní pohyb v přímém vztahu se všemi ostatními pohyby života vesmírného.“

274, 30 *ježž způsobí v letošním podzimku Almanach na rok 1914* — vyšel v říjnu 1913 a byl programovým pokusem skupiny mladých autorů (bratři Čapků, Kodíčka, Špály, Hofmana aj., Neumann byl „doyenem mladé generace“) sblížit umění se soudobým životem, projevem obecnějšího hnutí předválečné moderny, odvrhující romantický kult Umění, pojmající umělce jako občana, obracející se od problematiky subjektu k objektivní skutečnosti, proměňující estetický ideál (zvláště zahrnutím celé skutečnosti do oblasti estetických hodnot) a nalézající nové výrazové prostředky (podle knihy E. Strohsové Zrození moderny, Praha 1963, str. 89n.). Neumann o almanachu psal ve fejetonu Dva almanachy (Lidové noviny 21, č. 288, 21. října 1913, str. 1–2, knižně Ať žije život!), Karel Čapek v článku O dvou publikacích (Lidové noviny 43, č. 62, 4. února 1935). Jednotlivé kritiky almanachu (z nichž bezvýhradně pozitivní byla jen kritika Polanova): K. (= F. V. Krejčí), Právo lidu 19. října 1913; A. V. (= Adolf Veselý), Národní listy 26. října a 2. listopadu 1913; V. Dyk, Lumír 42, 1913–14, str. 40–42; G. Winter, Umělecký měsíčník 2, 1912–13, str. 281–282; K. Fiala, Moderní revue 20, 1913–14, str. 63–70; ☉ (= J. Vodák), Čas 16. a 20. listopadu 1913; A. Sova, Česká kultura 2, 1913–14, str. 61–66; B. Polan, Pokroková revue 10, 1913 až 1914, str. 88–91; J. Thon, Snaha 2, 1912–13, str. 74–75; Tg (= E. Taussig), Scéna 1 (2. půlročník), 1913–14, str. 143 až 144; Jan z Wojkowicz, Lumír 42, 1913–14, str. 133–136; Ant. Veselý, Květy 36 (knih 72), 1914, str. 111–124; J. Ho-

- leček, Moravskoslezská revue 10, 1913–14, str. 203–206; M. B. (= Bohumil Mathesius), Život a mythus 1, 1914, str. 22 až 23; J. Borecký, Topičův sborník 1, 1913–14, str. 443–447; Ant. Veselý, Česká revue 7, 1913–14, str. 437–440.
- 276, 18 *za Apoštola uštědřil Gamma* — J. (= Gustav Jaroš = Gamma): Stanislav K. Neumann: Jsem apoštol nového žití... Čas 10, 4. 1. 1896, str. 4–5; pro Gammu je Neumann „rytíř smutné postavy, jemuž dobré bydlo zkazilo žaludek, malý buržoa, který by rád zuřil proletářskou notou, anarchisticky nastrosjený, neškodný, zhýčkaný mladý pán, trochu nezvedené mláde, které se ‚vzbouřilo‘ v buržoazní společnosti a rádo by si zahrálo na enfant terrible s krvavě vykoulenýma očima.“ Dále vytýká Gamma Neumannovi „zastaralý citový anarchismus“ a upírá jeho poezii cenu, lituje autorova talentu.
- 276, 23 *a nebál jsem se to hlasitě říci* — míněn pravděpodobně referát Vraťme si Hélie! (Moravský kraj 12, č. 21, str. 1–2, 21. února 1907, knižně Předě dveřmi Pantheonu s názvem O dvou knihách Macharových); zanedlouho po fejetonu Lidé jsme a jenom lidé napsal jubilejní článek k Macharovým padesátinám (Básník občan. Lidové noviny 22, č. 58, 28. února 1914, str. 1–2).
- 278, 29 *ze Germinalu* — slavného Zolova románu z hornického prostředí (1885).
- 278, 36 *Šrámkovu Velkou stávku* — text k nápěvu internacionální anarchistické hymny „Milión paží v tmách se vzpjalo...“ Práce 1, 1905–06, seš. 24, 24. listopadu 1905, str. 2 (bez podpisu).
- 280, 15 *který mne nazval c. k. anarchistou* — „Blahobyt vida černožlutých cest, / „Jsem Rakušanem,“ křičel ostošest. / Měl úděl c. k. anarchistou býti. / Světlo věčné ať mu svítí.“ Citát z Dykova cyklu Epitafy (Moderní revue 1902, str. 302, knižně Satiry a sarkasmy, 1905).
- 280, 26 *budeme bezpochyby protivníky* — ideový i politický rozpor mezi Neumannem a Dykem se vyhrotil až po válce. Neumann se po účasti na politické práci v české straně socialistické a pak ve Svazu komunistických skupin podílel na založení KSČ, zatímco Dyk se stal zprvu poslancem a posléze senátorem za pravicovou stranu národně demokratickou. K nejzávažnějšímu střetnutí došlo mezi oběma básníky hned po válce r. 1919: V. Dyk reagoval negativně na Sovovu báseň Sloky spisovatelům (kterou Neumann otiskl ve svém Červnu) básní Odpověď (Národní listy 1. června 1919), a s touto odpovědí polemizoval Neumann článkem Rudá barva a běločervená barva (Červen 2, 12. června 1919, str. 129–131). O vztahu obou básníků viz S. Jarošová: K Neumannovým dopisům Dykovi v edici Dyk-Čapkové-Neumann: Korespondence 1905–1818, Praha 1962, str. 197–215.

- 283, 8 *jako jest Clemenceau a Briand* — Georges C. (1841–1928), francouzský buržoazní politik s přízviskem Tygr, ministerský předseda 1906–09 a 1917–20, zastánce imperialistické politiky; Aristide B. (1862–1932), častý ministerský předseda a ministr zahraničních věcí Francie, zastánce pacifistické politiky.
- 283, 8 *toliko Spojené státy* — míněn nejpravděpodobněji Woodrow Wilson (1856–1924), od r. 1912 president USA.
- 283, 18 *jubileu Heřmana Bahra* — 19. 7. 1863–1934, rakouský spisovatel a publicista, kulturní propagátor, vůdce tzv. vídeňské moderny, ve své době k nám často překládán a na českých scénách hrán.
- 283, 18 *byl i na tomto místě* — K. Z. Klíma: Herrmann Bahr padesátníkem. Lidové noviny 21, č. 196, 20. července 1913, str. 1–2. Autor v něm praví, že Bahrovy politické projevy se u nás přeceňují stejně jako jeho „zdvořilosti“ vůči slovanskému a českému umění.
- 283, 26 *řekl rakouským Němcům* — hlavně v knihách Wien (1907, český překlad 1911), Dalmatinische Reise (1909, český překlad Cesta po Dalmacii 1910), Austriaca (1911, český překlad 1912).
- 284, 2 *z Presse nebo z Tagblattu* — Neue Freie Presse (1864–1939), vídeňský deník hájící zájmy velkoburžoazie, hlavní rakouské noviny své doby; Neues Wiener Tagblatt (1867–1945), vídeňský buržoazně demokratický deník.
- 284, 22 *pravdivých slov o Roseggerovi* — Peter R. (1843–1918), rakouský lyrik a prozaik; o jeho knize Moje království nebeské (český překlad 1905) napsal Neumann ostře odmítavý fejeton Rosegger (Lidové noviny 17, č. 225, 17. 8. 1909, str. 1–2, knižně Před dveřmi Pantheonu s názvem O Roseggerovi). „Náboženští modernisté“, zvláště Masaryk, objevili v Roseggerovi moderního křesťanského myslitele; Neumann však odmítá, aby se národ v současné době přimyká k ideálu čistého křesťanství a z něho vyvozovanému humanitářství, neboť jde o ideál odložený, který národ nutí trpět křivdy německého panského národa, jenž je tu od boha. V nejkrásnějších chvílích své historie řídí se národ heslem Odporovat zlému!, tímto krásně nekřesťanským hlasem života.
- 284, 34 *savernská aféra* — v elsaském městečku Saverne nastolila v listopadu 1913 místní posádka militaristický režim, bez oprávnění zatýkala a užívala zbraně vůči obyvatelstvu. Věc přerostla v politický případ, namířený proti militarismu, za šetření ústavních zákonů; parlament pokáral dokonce kancléře Bethmanna-Hollwega a kritizoval pruského korunního prince Bedřicha Viléma.
- 286, 15 *česko-německé vyrovnaní* — řada česko-německých jednání, která měla aspoň formálně zajistit národnostní smír v Čechách

- a která se, periodicky ožívována, táhla už z devadesátých let 19. století a byla naposled obnovena v 1. 1911–1914. Česká buržoazie viděla v jednání prostředek k zesílení své politické a správní moci v zemi na úkor buržoazie německé, ta se zase přitom snažila zabrzdit pronikání českého živlu do pohraničí a naopak o německou expanzi úsilím rozdělit Čechy na oblast čistě německou a smíšenou (česko-německou). Jednání od r. 1912 ztroskotávala na otázce češtiny jako rovnoprávného vnitřního úředního jazyka.
- 286, 36 *Bahr píše předmluvu* — k povídkovému výboru z díla Fráni Šrámka *Flammen*, vyd. Ernest Rowohlt Verlag, Lipsko 1913. Bahr tu vyzdvihuje intenzitu soudobých kulturních snah slovanských, zvláště českých, jejich tvořivé přejímání i posledních novinek západoevropského umění; to platí i o Šrámkovi, který má žhavý dech mladých Francouzů, technicky upomíná na Skandinávce, je však přitom osobitý a nový.
- 287, 5 *Pan Strobl z Brna* — Karl Hans S. (1877–1946), německý romanopisec, tehdy finanční úředník v Jihlavě a v Brně, po převratu 1918 přesídlil do Rakouska; měl úspěch zvláště svými pražskými studentskými romány.
- 294, 3 *V zadní části tohoto listu* — srov. *Následky bídy*. Lidové noviny 22, č. 2, 2. ledna 1914, str. 5; *Tragédie bídy*. Tamtéž, č. 3, 3. ledna 1914; *Dvě rodinné tragédie*. Tamtéž, č. 4, 4. ledna 1914, str. 6.
- 294, 32 *Kolega* — asi Rudolf Těsnohlídek.
- 295, 4 *Masaryk jednou v Čechách prorokoval* — srov. vysvětlivku ke str. 149, 18
- 295, 8 „*navazování na reformaci*“ — podle Masarykova mínění, vysloveného především ve spisech *Česká otázka* (1895), *Naše nynější krize* (1895), *Jan Hus* (1896) a *Karel Havlíček* (1896), je smyslem českých dějin humanita, založená na lásce k pravdě a touze uplatnit v životě vládu pravého křesťanství. Projevila se v české reformaci (husitství a u českých bratrů) a pak teprve v obrození, které v reformačních ideách pokračovalo.
- 296, 10 *T. T. Heinovy zdrcující karikatury* — Thomas Theodor Heine (1867–1948), německý pokrokový satirický kreslíř, spoluzakladatel proslulého politickosatirického týdeníku *Simplicissimus*.
- 296, 35 *do Práva lidu, do Rovnosti nebo do Arbeiterzeitungu* — sociálně demokratické deníky: *Právo lidu* pražský (1893–1948), *Rovnost* brněnský (od 1885), *Arbeiterzeitung* vídeňský (od 1887).
- 298, 19 *ke knize Pierra Duponta* — francouzského básníka, autora písní (1821–1870).¹
- 298, 36 *Koláč nebo Oči chudých* — obě prózy obsaženy v Neumannově výboru z Malých básní v próze (s jeho předmluvou, Praha 1899).

- 298, 37 *V únorových dnech* — ve francouzské únorové revoluci 1848, z níž vzešla tzv. druhá republika, bojoval Baudelaire (1821–1867) na barikádách.
- 300, 3 *O naší dědině psalo se* — srov. Večerní Lidové noviny 22, č. 60, 2. března 1914, str. 2: Zákeřné přepadení. Jménem pokrokových bilovických občanů podal pro zločin zpronevěry na starostu obce trestní oznámení Fr. Pochop. Bylo mu vyhrožováno a po něm i stříleno, nakonec byl vylákán a vážně zraněn. Podal na zjištěné útočníky žalobu.
- 302, 5 *a Švihům* — jednou z největších afér české měšťácké politiky a symptomem jejího rozkladu před první světovou válkou byla tzv. Švihova aféra. Předseda národně sociálního klubu říšských poslanců a předák strany, soudce a advokát Karel Šviha (1877–1937) byl usvědčen ze služeb pro pražskou státní policii a pro samého následníka trůnu Františka Ferdinanda a byl donucen odejít z politického života. Odhalení vyvolal článek v mladočeských Národních listech z 4. dubna 1914, zamýšlený jako akce proti důkazům, že mladočeši brali od vlády peníze na volební kampaň, ačkoli Šviha byl ve své straně představitelem kramářovského směru a ačkoli o Švihově konfidenství mladočeští předáci věděli už od r. 1911. Nechutné polemiky a soudní proces vyústily v ochromení politického života v zemi a vyvolaly mj. akci časopisu Přehled (České veřejnosti, 21. března 1914) proti účasti inteligence na práci politických stran.
- 302, 16 *v rožáku na brněnském Dominikánském náměstí* — byla tam redakce, administrace, expedice i tiskárna klerikálního deníku Den.
- 304, 4 *dovolil jsem si malým prohlášením* — K poměrům v Bilovicích n.Sv. obdrželi jsme následující prohlášení: „Prohlašuji předně, že nepíši do novin nic o smutných poměrech v naší obci a že se od jisté doby vůbec vyhýbám styku se zdejšími lidmi; jinak ovšem se netajím se svým úsudkem o jednání jistých místních pijanů a voličů dr. Dolanského. Aby byli nepohodlní lidé přepadáni, aby se po nich střílelo, to přece nejde. Prohlašuji dále, že i mně a ženě mé je stále vyhrožováno (jí zejména kvůli poctivému a nedobrovolnému svědectví v jistém procesu) a že jsem byl sám večer insultován za souhlasu člena obecního výboru. V Bilovicích n. Sv., 3. března 1914. Stanislav K. Neumann.“ Večerní Lidové noviny 22, č. 64, 6. března 1914, str. 1.
- 304, 12 *líbezná lokálka ve Dnu* — „Známé bilovické individuum, kryjící se jménem ‚spisovatel‘, vyhoštěné již z obce Řečkovice a kdejakého jiného místa pro své nekalé rejdy a ostouzení slušných lidí, špiní v Lidových novinách obec bilovickou a voliče dr. Dolanského, jelikož dle jeho mínění chovají se málo uctivě k němu a k jeho konkubině. Obec bilovická má za to vděk, že

poskytla přístřeší tomuto chlapíkovi, který o svých zkušenostech v kriminálu mohl by pořádati kursy. Ohrožuje-li kdo bezpečnost obce bilovické a její pověst, jsou to lidé á la Neumann, jichž trestní rejstřík vykazuje již leckterou tučnou položku. Není příliš čestno pro obec bilovickou, trpí-li ve svém středu takové již cejchované příslušníky. Servalo-li se někde v hospodě několik napilých lidí — mimochodem řečeno vesměs stoupenců pokrokových stran a příznivců bilovického Sokola —, nemají s tím nic společného voliči dr. Dolanského, vesměs řádní a slušní to lidé. Jen sešlé a mravně zchátralé individuum může hospodské rvačky použití k špinění a ostouzení poctivě se živících občanů obce bilovické.“ Den 3, č.5, 10. března 1914, str. 2.

- 307, 6 *Dürer nebo Rembrandt* — Albrecht D. (1471–1528), německý malíř; R. Harmensz van Rijn (1606–1669), holandský malíř.
- 309, 24 *Počínajíc Manetem* — Edouard Manet (1832–1883), francouzský malíř a zakladatel impresionismu; svým obrazem Snídaně v trávě, vystaveném poprvé 1863 v Salónu odmítnutých, sešikoval mladé malíře ke společnému zápasu a práci; stal se terčem útoků konzervativců.
- 310, 6 *pane K. z Práva lidu, autore Kubistického Manesa* — K. (= F. V. Krejčí): Kubistický Manes. Právo lidu 23, č. 94, 5. dubna 1914, str. 1. Krejčí v článku obvinil kubismus, že do situace, v níž se pomalu utvářelo „české moderní umění a zároveň i jisté nejnezbytnější životní podmínky pro uměleckou kulturu v našem společenském prostředí“, vpadl „jako puma, všecko pobořil a celou atmosféru otrávil. Není možno dnes českého vzdělance volat k jeho povinnosti vůči umění, protože by se musilo dříve vědět, ke kterému umění... Ale jak chcete, aby někdo měl kulturní povinnost k něčemu, co v něm budí jen smích a hnus? O lidu raději nemluvíme... Horší jest však to, že se tu experimentuje s uměním malého národa a zpřetrhává všecka jeho tradice, sotva vyklíčilá. Slavná léta Manesa a Volných směrů — kam se to pojednou podělo? Manes se stává kubistickým, téměř přes noc, a co nejhorší: bez hlubšího ideového zápasu a bez náležitého vyjasnění sporných stanovisek.“
- 310, 7 *moral insanity* — srov. vysvětlivku ke str. 127, 3.
- 324, 9 *Počlo to loni v červenci* — světová válka začala rakousko-uherským vyhlášením války Srbsku 28. 7. 1914.
- 327, 4 *co jsem na tomto místě psal poprvé* — v úvodním fejetonu knihy Ve skleníku mistra Bandoucha, srov. str. 13.
- 327, 29 *v Dolní Tuzle* — město v bosenské části Jugoslávie; ve fejetonu Proskribovaný prorok mluví Neumann v souvislosti s Bandouchem o Horní Tuzle, viz str. 245, 9.

328, 24 *na Sanu* — řeka v Haliči, přítok Visly, na níž byly mezi rakouskými a ruskými vojsky svedeny krvavé bitvy v srpnu a v říjnu 1914 a v květnu 1915.

328, 26 *Ráb* — maďarské město Győr.